

«ІЛЬГОТНАЯ РАСКЛАДКА»...

(Працяг. Пачатак на 1-й стар.)
Не на фронце, але на вайне

Для асобаў, узнагароджаных ордэнамі і медалямі СССР за самаахварную працу і бездакорную вайсковую службу ў тыле падчас Вялікай Айчыннай вайны, асобаў, што працавалі на аб'ектах проціпаветранай абароны, мясцовай проціпаветранай абароны, на стварэнні абарончых збудаванняў, марскіх база, аэрадромаў і іншых ваенных аб'ектаў у рамках тылавых вайсковых дзеячых фронтоў, на прыфрантавых участках чыгуначкі і аўтадарог, а таксама для членаў экіпажаў суднаў, інтэрніраваных у пачатку Вялікай Айчыннай у парты іншых дзяржаў, ільготы будучы такімі: права на бясплатнае атрыманне лекаў па рэцэптах урачоў, на бясплатны выбар і рамонт зубных пратэзаў (апроч пратэзаў з каштоўных металаў), на бясплатнае забеспячэнне іншымі тэхнічнымі сродкамі рэабілітацыі, бясплатны праезд на ўсіх (апроч таксі) відах гарадскога, прыгараднага пасажырскага транспарту і на міжгароднім аўтадарожным у межах свайго раёна, на 50-працэнтную сціжку з кошту тэхаслужбоўваня і камунальных паслуг у межах нарматыўна жылплошчы, на 50-працэнтную сціжку за карыстанне квартэрным тэлефонам (за выключэннем міжгародніх і міжнародных размоў).

Плюс да таго непрацоўчыя прадстаўнікі гэтых катэгорыяў заўважылі права на першааховае бясплатнае санаторна-курортнае лячэнне ці аздараўленчае лячэнне ў спецыяльных талонах адзін раз у два гады ці 50-працэнтную сціжку па аплаце праезду раз у год на ўнутраных лініях воднага, паветранага, аўтамабільнага пасажырскага транспарту ці на ўнутраных маршрутах чыгуначкі ў вагонах беларускага фарміравання.

У былых вязняў канцлагаў, турмаў, гэта і былых непаўналетніх утрыманна падчас вайны скарачэння льготы па праездзе, зубапротазаванні, бясплатным атрыманні лекаў, аплаце тэлефона. І разам з тым застаюцца льготы па падаткаабкладанні, права на павышэнне пенсій, на атрыманне льготных крэдытаў і субсідый на будаўніцтва, права на забеспячэнне санаторна-курортнымі пуцёккамі на ўмовах частковай аплаты ў залежнасці ад даходу.

Больш шырока гарантыі захоўваюцца ў інвалідаў з дзяцінства ў выніку ранення, кантулі ці знявечэння ў гады звязання з ваявымі дзеяннямі ў гады Вялікай Айчыннай або з наступствам ваенных дзеянняў. Гэта катэгорыя захоўвае права на бясплатны лекаў па рэцэптах урачоў, першачарговае бясплатнае забеспячэнне санаторна-курортнымі пуцёккамі (калі чалавек ўжо не працуе), на бясплатны праезд на ўсіх, апроч таксі, відах гарадскога і прыгарад-

нага пасажырскага транспарту, а таксама на міжгароднім аўтадарожным у межах свайго раёна, на 50-працэнтную сціжку з кошту тэхаслужбоўваня і камунальных паслуг, на 50-працэнтную сціжку за карыстанне тэлефонам (за выключэннем міжгародніх і міжнародных размоў) і толькі тады, калі інвалід ужо дасягнуў агульнаўсталяванага пенсійнага ўзросту).

Нельга не скажаць колькі слоў аб баяцках, жонках і мужах, якія не зарэгістравалі другі шлюб, ваенна-служачых, партызан і падпольшчыкаў, што загінулі падчас вайны ці памерлі ад яе наступстваў, а таксама не зарэгістраваных новых шлюб жонках і мужах загінулых афганцаў. Тут раскладка такая: усе бацькі загінулых будучы мець права на бясплатнае атрыманне лекаў па рэцэптах урачоў, непрацоўчыя бацькі загінулых, якія дацягнулі агульнага пенсійнага ўзросту або маюць і ці іх групу інваліднасці, — на 50-працэнтную сціжку па аплаце жытля і камунальных паслуг, а астатнія непрацоўчыя бацькі жонкі і мужы загінулых ваеннаслужачых, партызан і падпольшчыкаў у гады Вялікай Айчыннай — на першачарговае бясплатнае забеспячэнне санаторна-курортнай пуцёккай не больш чым адзін раз у два гады.

Апроч таго, варта заўважыць, што з 17 снежня энкікоўцы ільготы ў дзяцей і іншых утрыманцаў ваеннаслужачых, партызан і падпольшчыкаў, што загінулі падчас Вялікай Айчыннай вайны ці памерлі пазней ад баявых раненняў, кантулі, знявечэнняў, хвароб, у дзяцей і іншых утрыманцаў загінулых ці памерлых ваеннаслужачых «афганцаў», жонкаў і мужоў памерлых інвалідаў Вялікай Айчыннай.

Сяргей ГРЫБ.
(Заканчэнне ў наступным нумары.)

«ЗАКАНАДАЎСТВА — ГАЛОЎНЫ ІНСТРУМЕНТ УЛАДЫ ў НАШАЙ ДЗЯРЖАВЕ»

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

Да аптымальных рашэнняў — праз паразаўменне

Прыярэтам № 1 восенёскай сесіі спікер назваў праект Закона «Аб бюджэце Рэспублікі Беларусь на 2008 год». Галоўны фінансавы дакумент знаходзіцца на заключнай стадыі ўгадненняў, якая палітарэдычнае яго ўнясенню ў парламент адрознівае ад асноўных параметраў праекта бюджэту група дэпутатаў падключылася ў складзе міжведэмаднай рабочай групы яшчэ ў красавіку. Паводле слоў Вадзіма Папова, прагнэзавы ў законапраекце дэфіцыт бюджэту ў 1,9 працэнта да ВВП не паўплывае на нармальную жыццёздыснасць краіны, паколькі «крыніцы фінансавання дэфіцыту вызначаны». Прадугледжваецца павелічэнне расходаў на сацыяльную палітыку, адукацыю, ахову здароўя, фізічную культуру, спорт, культуру і сродкі масавай інфармацыі, а таксама рост зарплатаў работнікаў бюджэтнай сферы. Старшыня Палаты прадстаўнікоў упуўнены, што набыты дэпутатамі вопыт удзелу ў бюджэтным працэсе «высабіцца ў прыняцці фінансавых дакументаў, які створыць аптымальныя ўмовы для эканоміі і развіцця Беларусі ў новым годзе».

Здольнасць пры абмеркаванні дзяржаўных пытанняў узнання над асабістымі, мясцовымі, ведамаснымі або партыйнымі інтарэсамі ў імя інтарэсаў агульных, нацыянальных Вадзім Папоў лічыць важнейшай рысай парламентарыя, дзякуючы якой у самых вострых дыскусіях пераважае канструктыўнасць і пошуку прымыльных рашэнняў і да сягачэцца паразаўменнае нават пры шырокім роскідзе думак. У гэтым паразаўменні яму бачыцца не толькі карэвалюцныя памычкі ўсёй дзейнасці Палаты прадстаўнікоў, але і неабходная ўмова захавання палітычнай і грамадскай стабільнасці ў дзяржаве. «Паглядзіце на некаторыя сумеханы, ды і далёкія ад нас краіны: дзе перманентна штарміць у парламенте, там няма згоды ў грамадстве і ў валадзе, — канстатаваў суразмоўца. — Захаліўшыся пікіроўкай, палітычная эліта страчвае незваротнае — хуткаплынны час, які можна было б выкарыстаць для самага выразнага вырашэння паспелых эканамічных, сацыяльных і іншых праблем. Вельмі добра, што для Беларусі гэта ўжо даўно прайздзены этап».

Пазітыўныя вынікі, які дэманструе наша эканаміка апошняга года, прычым у даволі складаных знешніх умовах, грамадзянскі мір, правапарадак, адсутнасць канфліктаў на рэлігійнай і міжканфэсійнай аснове сталі магчымымі, падкрэсліў Вадзім Папоў, менавіта на падмуку паразаўменна палітэсімі галінамі дзяржаўнай улады, іх канцэнтрацыя на рэалізацыі канкрэтных задач, вызначаных Прэзідэнтам. Агульнае пазітыўнае пры розных пунктах гледжання на тое ці іншае пытанне вырацоўваецца ў дыялогу і дзелавым партнёрстве. «Ніякай барачыцы і процістаяння няма і ў нашай сумеснай рабоце па фарміраванні прававой базы краіны. Пры ўзнікненні спрэчных момантаў мы «разульваем» іх без амбіцый і разам вызначаем, якія заканадаўчыя рашэнні чыпер найбольш неабходны. Адноўлена ранейшая практыка разгляду законапраектаў на пасяджэннях прэзідыума Савета Міністраў перад іх унясеннем у Палату прадстаўнікоў. Гэта павінна павысіць адказнасць распрацоўшчыкаў нарматыўных прававых актаў і выніковасць дзелавых адносінаў суб'ектаў права заканадаўчай ініцыятывы», — адзначыў спікер і дадаў, што кіраўнік дзяржаўнага ўпраўлення па мінімум два разы ў год, вясной і восенню, сустрэкацца з парламентарыямі для размовы па надзённых пытаннях закантаўрачэсці.

Набыты дэпутатамі вопыт закантаўрачэскага супрацоўніцтва практуецца на нормапраектнае ўзаемадзеянне з калегамі з іншых краін. У пацярджэнне гэтага Вадзім Папоў прывёў прыклад сумеснай працоўцы з італьянскімі парламентарыямі міжрадавага Дагавора аб умовах аздараўлення на аснове безвыплатнай дапамогі непаўналетніх грамадзян Рэспублікі Беларусь і Італьянскай Рэспублікі, ратэрыфікаванага нядаўна Палатай прадстаўнікоў. Абодва бакі прыклілі шмат намаганняў для таго, каб былі зняты складанасці, якія ўзніклі з аздараўленнем беларускіх дзяцей у Італіі. Асабліва актыўна шчыравалі над вырашэннем узнікшых праблем, як сказаў спікер, нашы дэпутаты-жанчыны. «У выніку шматлікіх кансультацый і перамоў канцэніраваліся са стадыёна на вуліцы горада Уарас, дзе баўзачца «Спорт Анкаш». Цікава, што матч быў спынены пры ліку 2:1 на карысць каманды-віноўніка бойкі, і менавіта Эфраім Вяйфара стаў аўтарам другога гола.

што шляхам ўзаемаважлівага, канструктыўнага дыялогу і партнёрства можна пераадолець любыя перашкоды ў стасунках між дзяржавамі і народамі. Было б толькі жаданне іці насустрач адзін аднаму.

Адкаватна рэаліям і дынаміцы жыцця

Старшыня Палаты прадстаўнікоў падкрэсліў, што законы ў Беларусі сталі галоўным інструментам вырашэння дзяржаўных задач. Прававой прасторай, якая, акрамя Канстытуцыі, уключае звыш трысячы законаў, прынятых парламентам за адзінаццаць гадоў яго існавання, ахвопена практычна абсалютная большасць грамадскіх адносінаў. У нарматыўным дыяпазоне — пытанні эканаміі, дзяржаўнага будаўніцтва, нацыянальнай бяспекі, прававой грамадзян, сацыяльнай абароны, адукацыі, навуцы, прыродакарыстання, аховы здароўя, культуры і міжнародных кантактаў. «З першых крокаў сваёй дзейнасці Палата прадстаўнікоў паказала высокую канзатворную працаздольнасць і засяродзілася на прыярэтых развіцця краіны. Чыяпрашні дэпутатка корпус цвёрда працягвае гэтую лінію, фарміруючы прававую базу, адкаватную дынаміцы жыцця», — адзначыў Вадзім Папоў.

Спыніўшыся на дзеючым заканадаўстве эканамічнага характару, суразмоўца рэзюмаваў, што яно стварыла базавыя прававыя перадумовы для ўстойлівага эканамічнага росту. Па выніках мінулай пяцігодкі сярэднегадавое павелічэнне валавога ўнутранага прадукту ў Беларусі перавыслага 7 працэнтаў, што з'яўляецца адным з лепшых паказчыкаў у параўнанні з іншымі краінамі СНД і Еўрапейскага саюза. Узлыт тамі захоўваецца і сёлета. Вадзім Папоў спасылаўся на статыстыку. Фактычна за дзесяць месяцаў ВВП вырас на 8,3 працэнта, прадукцыя прамысловасці — на 8,2 працэнта, сельскай гаспадаркі — на 5,4 працэнта. Рост інвестыцый у асноўны капітал склаў 15,1 працэнта. Энергэтыкасы ВВП па студзень — верасень знізілася на 10,2 працэнта пры прагнозе 6—7 працэнтаў. Аб'ём знешняга гандлю тавараў і паслугамі павялічыўся за гэты ж перыяд на 21 працэнт, у тым ліку экспарт — на 18,6 працэнта. Пазітыўная дынаміка эканаміі прыняе павышэнню роальных грашовых даходаў насельніцтва. За 9 месяцаў года яны выраслі на 15,9 працэнта.

У думку Вадзіма Папова, дзеючая прававая база адгрыгвае значную ролю ў эканамічным развіцці краіны, стымуючы павышэнне эфектыўнасці і канкурэнтназдольнасці рэальнага сектара эканоміі. У гэтым кантэксце «вельмае значэнне мае заканадаўчая абарона айчынных таваравытворцаў, створэнне роўных прававых умоў для ўнутраных і знешніх інвестацый дзяржаўнага падтрымка прадпрымальнасці, малога і сярэдняга бізнесу».

Але час не стаіць на месцы, вымагае ўдасканалення падыходаў да прававага забеспячэння эканаміі. Старшыня Палаты прадстаўнікоў адзначыў, што дэпутаты працягваюць інтэнсіўна працаваць над заканадаўчым фарміраваннем новых грамадзян для стымування інавацыйнай і інвестыцыйнай дзейнасці, падрыхтоўкай ініцыятывы суб'ектаў гаспадарання, урзуляваннем шэрагу паспелых пытанняў бюджэтнай, фінансавай і падатковай палітыкі. Міркуемія новаўвядзенні накіраваны «не на дробязныя кантроль кожнага прадпрыемства, а на паліяэннае ўмоў гаспадарання, вырашэнне буйных задач дзяржаўнага значэння, абарону нацыянальных эканамічных інтарэсаў і адпаведнага вектара сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны, вызначанага на трацім Эўрапейскім народным сходзе». Гэта асноўны крытэрыі, па якім дэпутаты адцяньваюць новыя заканадаўчыя ініцыятывы гаспадарачага права і не толькі такога, зместу, канстатаваў Вадзім Папоў. У дасягненні адзінаства ўсёй сукуніасці законаў як сістэмы прававага рэгулявання грамадскіх адносінаў ён бачыць важны рэсурс для паслядоўнага ажыццўлення іці Прэзідэнтам Беларусі аб пабудове дзяржаўнага ўпраўлення і партызанскай прававой чалавека. Сапраўдныя прычыны з'яўлення гэтай рэзалюцыі выдомыя, але не ў ўсіх дзяржаў хапае духу загарэчыць палітычнаму націску ЗША, які з зацятай упартаццю, заслугоўваючы лепшачае прымянення, імкнучаца дэманіаваць над светам».

Вадзім Папоў лічыць па меншай меры тэндэнцыяй «неабгрунтавана жорсткае крытыкаства» ў адрас Беларусі, палітычна сістэмакай арыентацыя на інтарэсы абсалютнай большасці насельніцтва. Усё, што зроблена ў краіне за час, скалі яна стала прэзідэнцкай рэспублікай, «зроблена на падмуку Канстытуцыі, якая акумулявала імкненне народа да грамадскага

Прапрацоўваючы законапраекты, дэпутаты засяроджваюцца на напуаненні іх такімі прававымі навабачыямі, якія былі б «адкаватныя цяперашняму этапу развіцця рэспублікі, дзавалалі палеччыць вырашэнне актуальных задач у пэўнай галіне ці сферы і стваралі запасы трываласці ў фарміраванні збалансаванай сістэмы праваў». Менавіта па гэтай траекторыі вызначыўся, напрыклад, змест новай рэдакцыі Мытнага кодэкса, Кодэкса аб судаводстве і статусе суддзяў, Ветэранага кодэкса, законаў «Аб процідзеянні экстрэызму», «Аб пракуратуры Рэспублікі Беларусь», «Аб барачыце з арганізаванай злачынасцю», «Аб органах унутраных спраў Рэспублікі Беларусь», «Аб аўтамабільным транспарце і аўтамабільным перавозках», «Аб транспартна-экспедыцыйнай дзейнасці», «Аб ахове культуры», «Аб агульнай сяроднай адукацыі», «Аб вышэйшай адукацыі», «Аб дзяржаўных сацыяльных ільготах, правах і гарантыях для асобных катэгорыяў грамадзян», «Аб ахове гісторыка-культурнай спадчыны Рэспублікі Беларусь», «Аб левыхых сродках». Сярод сістэмастварочных нарматыўных актаў Вадзім Папоў адзначыў таксама прыняты нядаўна ў першы чытанні праект Кодэкса аб недрах, у якім комплексна рэгламентуецца пытанні выкарыстання ў нашай краіне недраў.

Закранушы заканадаўчае рашэнне аб упарадкаванні льгот, суразмоўца сказаў, што льготы не адменены, а упарадкаваны з улікам эканамічнага, дамаграфічнага і іншых грамадска значных фактараў. Гэта неабходна для развіцця краіны. Асабліва акцэнт Вадзім Папоў зрабіў на тым, што «дзяржава не згортае сацыяльную падтрымку, а будзе аказваць яе на аснове эканамічнай абгрунтаванасці, справядлівасці і адраснасці». Тым, хто мае патрэбу ў дзяржаўнай дапамозе, а гэта ветэраны Вялікай Айчыннай вайны, іншыя заслужаныя людзі, інаваліды, пенсінеры, дзеці, малазабеспячаныя сям'і, без сацыяльнай дапамогі не застануцца. Яе механізм будзе фармулюваны ў прэзідэнцкім указе.

Змест шырокай прававой базы, сфарміраванай парламентам, ідзе ад рэальнага жыцця, акумуляе агульнанацыянальныя інтарэсы, падкрэсліў Старшыня Палаты прадстаўнікоў. «Мы робім і будзем рабіць усё для таго, каб заканадаўчыя рашэнні былі свачасовымі, разуменнымі, абгрунтаванымі, узаважымымі», — заявіў ён.

У рэчышчы базавых прынцыпаў

Вадзім Папоў канстатаваў, што наша нацыянальнае заканадаўства ў адпаведнасці з Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь заснавана на прынцыпах роўнасці ўсіх перад законам, справядлівасці і гуманізму, прычым з улікам міжнародных прававых дакументаў па захаванні праваў чалавека. Грамадзянам забеспячваюцца шырокае правы, у тым ліку такія асноватворныя, як права на годны ўзровень жыцця, уключаючы дастатковае харчаванне, адзёнае, жыллё і пастаяннае паліяпэннае неабходных для гэтага ўмоў, права на працу, на адукацыю, на адпачынак, ахову здароўя, на спрыяльнае навакольнае асяроддзе, на сацыяльнае забеспячэнне ў старасці, права ўласнасці, права на свабоду меркаванняў і перакананняў і ў свабоднае вызказванне, на свабоду аб'яднанняў, права самастойна вызначыць свае адносіны да рэлігіі. Старшыня Палаты прадстаўнікоў адзначыў, што дзяржава гарантуе правы і свабоды грамадзян Беларусі. Абмежаванне праваў і свабод асобы дапускаецца толькі ў інтарэсах нацыянальнай бяспекі, грамадскага парадку, абароны маралі, здароўя насельніцтва, праваў і свабод іншых асобаў. Выпадкі абмежавання зафіксаваны ў законах.

«Усё, здавалася б, зразумела, тым больш, што гэта агульнапрызнаны прынцып міжнароднага права і не толькі такога, зместу, канстатаваў Вадзім Папоў. У дасягненні адзінаства ўсёй сукуніасці законаў як сістэмы прававага рэгулявання грамадскіх адносінаў ён бачыць важны рэсурс для паслядоўнага ажыццўлення іці Прэзідэнтам Беларусі аб пабудове дзяржаўнага ўпраўлення і партызанскай прававой чалавека. Сапраўдныя прычыны з'яўлення гэтай рэзалюцыі выдомыя, але не ў ўсіх дзяржаў хапае духу загарэчыць палітычнаму націску ЗША, які з зацятай упартаццю, заслугоўваючы лепшачае прымянення, імкнучаца дэманіаваць над светам».

Вадзім Папоў лічыць па меншай меры тэндэнцыяй «неабгрунтавана жорсткае крытыкаства» ў адрас Беларусі, палітычна сістэмакай арыентацыя на інтарэсы абсалютнай большасці насельніцтва. Усё, што зроблена ў краіне за час, скалі яна стала прэзідэнцкай рэспублікай, «зроблена на падмуку Канстытуцыі, якая акумулявала імкненне народа да грамадскага

адзінаства, сапраўднага народаўладдзя і вяршаснага права», сказаў ён. Мінулы перыяд беларускага парламентарызму, у тым ліку работы Палаты прадстаўнікоў трэцяга склікання, на думку парламентарыя, з пэўным правам можна назваць часам умацавання канстытуцыйнага ладу, часам паступальнага руху наперад па шляху пабудовы сацыяльнай прававой дзяржавы. Развіваючы гэты тэзіс, Вадзім Папоў спасылаўся на вялікі блок нарматыўных прававых актаў, накіраваных на рэалізацыю грамадзянам сваіх канстытуцыйных праваў і свабод, сярод якіх новыя рэдакцыі законаў аб грамадзянстве, аб праве на заканадаўчую ініцыятыву, аб сходах, мітынгах, вулічных шэсцях, аб свабодзе веравызнанняў і рэлігійных арганізацый, аб нацыянальнай меншасцях, аб шлюбзе, сям'і, дзяцінстве і мацярынстве, аб адукацыі, культуры, ахове здароўя, аб ахове навакольнага асяроддзя, прыродакарыстанні і іншыя.

Старшыня Палаты прадстаўнікоў лічыць, што заканадаўчае зацвярджэнне праграмавага канстытуцыйнага закона аб асноўных напракках унутранай і знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь дазволіла стварыць трывалую прававую платформу для міжнародных адносінаў нашай краіны, у развіццё якіх уносяць уклад і дэпутаты. Яны ўдзельнічаюць у рабоце шэрагу міжнародных парламенцкіх арганізацый, у тым ліку Парламенцкага Сходу Саюза Беларусі і Расіі, Міжпарламенцкай асамблеі Еўразійскага эканамічнага супольнасці, Міжпарламенцкай асамблеі СНД, Парламенцкай асамблеі Арганізацыі Дагавора аб калектыўнай бяспекі, Міжпарламенцкай асамблеі Саюза, Міжпарламенцкай асамблеі праваўсваў, Парламенцкай структуры Цэнтральнаеўрапейскай Саюда Беларусі і Расіі, Міжпарламенцкай асамблеі Еўразійскага эканамічнага супольнасці, Міжпарламенцкай асамблеі СНД, Парламенцкай асамблеі Арганізацыі Дагавора аб калектыўнай бяспекі, Парламенцкай асамблеі АБСЕ і Парламенцкай асамблеі Чарнаморскага эканамічнага супрацоўніцтва. Працягваюцца дыялог з Парламенцкай асамблеяй Савета Еўропы. У пачатку гэтага года па запрашэнні Палаты прадстаўнікоў адбыўся візіт у нашы краіны Старшыні Парламенцкай асамблеі Савета Еўропы Рэнэ ван дэр Ліндэна, а нядаўна ў Палаце прадстаўнікоў адбылася сустрэча з новым дакладчыкам па Беларусі Камісіі па палітычных пытаннях ПАСЕ, намеснікам Старшыні ПАСЕ Андрэа Рыгані.

Беларускія парламентарыі актыўна развіваюць і двухбаковае міжпарламенцкае ўзаемадзеянне, удзельнічаюць у рабоце 46 рабочых груп і дэюж міжпарламенцкай камісіі Нацыянальнага сходу па супрацоўніцтве з замежнымі парламентамі, а таксама ў міжнародных парламенцкіх форумах, ездзяць за афіцыйнымі візітамі ў іншыя краіны.

Парламенцкая дыпламатыя, адзначыў Вадзім Папоў, служыць абароне нашых нацыянальных інтарэсаў на міжнароднай арэне, садытныя такія асноватворныя, як права на годны ўзровень жыцця, уключаючы дастатковае харчаванне, адзёнае, жыллё і пастаяннае паліяпэннае неабходных для гэтага ўмоў, права на працу, на адукацыю, на адпачынак, ахову здароўя, на спрыяльнае навакольнае асяроддзе, на сацыяльнае забеспячэнне ў старасці, права ўласнасці, права на свабоду меркаванняў і перакананняў і ў свабоднае вызказванне, на свабоду аб'яднанняў, права самастойна вызначыць свае адносіны да рэлігіі. Старшыня Палаты прадстаўнікоў адзначыў, што дзяржава гарантуе правы і свабоды грамадзян Беларусі. Абмежаванне праваў і свабод асобы дапускаецца толькі ў інтарэсах нацыянальнай бяспекі, грамадскага парадку, абароны маралі, здароўя насельніцтва, праваў і свабод іншых асобаў. Выпадкі абмежавання зафіксаваны ў законах.

«Усё, здавалася б, зразумела, тым больш, што гэта агульнапрызнаны прынцып міжнароднага права і не толькі такога, зместу, канстатаваў Вадзім Папоў. У дасягненні адзінаства ўсёй сукуніасці законаў як сістэмы прававага рэгулявання грамадскіх адносінаў ён бачыць важны рэсурс для паслядоўнага ажыццўлення іці Прэзідэнтам Беларусі аб пабудове дзяржаўнага ўпраўлення і партызанскай прававой чалавека. Сапраўдныя прычыны з'яўлення гэтай рэзалюцыі выдомыя, але не ў ўсіх дзяржаў хапае духу загарэчыць палітычнаму націску ЗША, які з зацятай упартаццю, заслугоўваючы лепшачае прымянення, імкнучаца дэманіаваць над светам».

Вадзім Папоў лічыць па меншай меры тэндэнцыяй «неабгрунтавана жорсткае крытыкаства» ў адрас Беларусі, палітычна сістэмакай арыентацыя на інтарэсы абсалютнай большасці насельніцтва. Усё, што зроблена ў краіне за час, скалі яна стала прэзідэнцкай рэспублікай, «зроблена на падмуку Канстытуцыі, якая акумулявала імкненне народа да грамадскага

адзінаства, сапраўднага народаўладдзя і вяршаснага права», сказаў ён. Мінулы перыяд беларускага парламентарызму, у тым ліку работы Палаты прадстаўнікоў трэцяга склікання, на думку парламентарыя, з пэўным правам можна назваць часам умацавання канстытуцыйнага ладу, часам паступальнага руху наперад па шляху пабудовы сацыяльнай прававой дзяржавы. Развіваючы гэты тэзіс, Вадзім Папоў спасылаўся на вялікі блок нарматыўных прававых актаў, накіраваных на рэалізацыю грамадзянам сваіх канстытуцыйных праваў і свабод, сярод якіх новыя рэдакцыі законаў аб грамадзянстве, аб праве на заканадаўчую ініцыятыву, аб сходах, мітынгах, вулічных шэсцях, аб свабодзе веравызнанняў і рэлігійных арганізацый, аб нацыянальнай меншасцях, аб шлюбзе, сям'і, дзяцінстве і мацярынстве, аб адукацыі, культуры, ахове здароўя, аб ахове навакольнага асяроддзя, прыродакарыстанні і іншыя.

Старшыня Палаты прадстаўнікоў лічыць, што заканадаўчае зацвярджэнне праграмавага канстытуцыйнага закона аб асноўных напракках унутранай і знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь дазволіла стварыць трывалую прававую платформу для міжнародных адносінаў нашай краіны, у развіццё якіх уносяць уклад і дэпутаты. Яны ўдзельнічаюць у рабоце шэрагу міжнародных парламенцкіх арганізацый, у тым ліку Парламенцкага Сходу Саюза Беларусі і Расіі, Міжпарламенцкай асамблеі Еўразійскага эканамічнага супольнасці, Міжпарламенцкай асамблеі СНД, Парламенцкай асамблеі Арганізацыі Дагавора аб калектыўнай бяспекі, Міжпарламенцкай асамблеі Саюза, Міжпарламенцкай асамблеі праваўсваў, Парламенцкай структуры Цэнтральнаеўрапейскай Саюда Беларусі і Расіі, Міжпарламенцкай асамблеі Еўразійскага эканамічнага супрацоўніцтва. Працягваюцца дыялог з Парламенцкай асамблеяй Савета Еўропы. У пачатку гэтага года па запрашэнні Палаты прадстаўнікоў адбыўся візіт у нашы краіны Старшыні Парламенцкай асамблеі Савета Еўропы Рэнэ ван дэр Ліндэна, а нядаўна ў Палаце прадстаўнікоў адбылася сустрэча з новым дакладчыкам па Беларусі Камісіі па палітычных пытаннях ПАСЕ, намеснікам Старшыні ПАСЕ Андрэа Рыгані.

Беларускія парламентарыі актыўна развіваюць і двухбаковае міжпарламенцкае ўзаемадзеянне, удзельнічаюць у рабоце 46 рабочых груп і дэюж міжпарламенцкай камісіі Нацыянальнага сходу па супрацоўніцтве з замежнымі парламентамі, а таксама ў міжнародных парламенцкіх форумах, ездзяць за афіцыйнымі візітамі ў іншыя краіны.

Парламенцкая дыпламатыя, адзначыў Вадзім Папоў, служыць абароне нашых нацыянальных інтарэсаў на міжнароднай арэне, садытныя такія асноватворныя, як права на годны ўзровень жыцця, уключаючы дастатковае харчаванне, адзёнае, жыллё і пастаяннае паліяпэннае неабходных для гэтага ўмоў, права на працу, на адукацыю, на адпачынак, ахову здароўя, на спрыяльнае навакольнае асяроддзе, на сацыяльнае забеспячэнне ў старасці, права ўласнасці, права на свабоду меркаванняў і перакананняў і ў свабоднае вызказванне, на свабоду аб'яднанняў, права самастойна вызначыць свае адносіны да рэлігіі. Старшыня Палаты прадстаўнікоў адзначыў, што дзяржава гарантуе правы і свабоды грамадзян Беларусі. Абмежаванне праваў і свабод асобы дапускаецца толькі ў інтарэсах нацыянальнай бяспекі, грамадскага парадку, абароны маралі, здароўя насельніцтва, праваў і свабод іншых асобаў. Выпадкі абмежавання зафіксаваны ў законах.

«Усё, здавалася б, зразумела, тым больш, што гэта агульнапрызнаны прынцып міжнароднага права і не толькі такога, зместу, канстатаваў Вадзім Папоў. У дасягненні адзінаства ўсёй сукуніасці законаў як сістэмы прававага рэгулявання грамадскіх адносінаў ён бачыць важны рэсурс для паслядоўнага ажыццўлення іці Прэзідэнтам Беларусі аб пабудове дзяржаўнага ўпраўлення і партызанскай прававой чалавека. Сапраўдныя прычыны з'яўлення гэтай рэзалюцыі выдомыя, але не ў ўсіх дзяржаў хапае духу загарэчыць палітычнаму націску ЗША, які з зацятай упартаццю, заслугоўваючы

Крычаў у Магілёўскай вобласці цяпер мае вядомасць як горад, дзе можна набыць любыя тавары. Колькі гадоў таму свабодны гандлёвыя плошчы аддалі ў арэнду прадпрыемствам, якія напоўнілі іх патрэбнымі людзьмі таварамі. Менавіта з гэтай прычыны апошня пяць гадоў у Крычаве самая высокая тэмпы павелічэння таваразвароту. У пераліку на душу насельніцтва тавараабарот перавышае сярэднеабласны паказчык на 21 працэнт.

Жыхары суседніх раёнаў зараз едуць у Крычаў на будаўнічыя матэрыялы, тэхніку, адзенне і абутак, а таксама — у паказальны ва ўсіх сэнсах харчовы ўніверсам «Купалаўскі» з сучаснай сістэмай самаабслугоўвання. Разам з тым сельскі гандаль у Крычаўскім раёне два гады таму пакрытыкавалі падчас вядомай рабочай паездкі Прэзідэнта на Магілёўскай вобласці. Таму ў Крычаве давялося рабіць сваю «работу над памылкамі».

Заблытала рэарганізацыя

Паводле слоў начальніка аддзела эканомікі Крычаўскага райвыканкама Таццяны Вяселькі, прычынай праблем у сельскім гандлі стала заблытаная сістэма рэарганізацыі раённага спажывецкага таварыства, якая, да таго ж, зацягнулася. У выніку прыйшліся аддаць сельскія крамы Крычаўскага спажывецкага ў саўвядомы раёны на абслугоўванне.

— Хоць таварамі першай неабходнасці вясцоўцы заўсёды былі забяспечаны, у нас пагоршылася кіраванне сельскім гандлем, — прызнае Таццяна Вяселькі. — У вёсцы мог зачыніцца магазін, але пра гэта ў цэнтры раёна маглі і не ведаць. А людзі скардзіліся... Таму мы аднавілі Крычаўскае спажывецкае таварыства. Спажывецка-гандаль, які цяпер мае 45 крамаў і 2 аўталаўкі, абслугоўвае сельскіх жыхароў. У вясковых крамах можна набыць усё, што трэба.

Сёлета, запэўніваючы ў райвыканкаме, не паступіла ніводнага звароту па арганізацыі гандлю. Летась жыхары вёскі Хацлавічы звярнуліся да ўладаў з просьбай аднавіць краму, якая зачынілася. Іх пажаданне выканана: пасля рамонтнай працы зноў запрацавала. Таксама адноўлена праца гандлёвых пунктаў у вёсках Прохараўка і Чырвоная Буда.

Праўда, у Чырвонай Будзе не адкрыўся (і наўрад ці гэта адбудзецца ў бліжэйшы час) вялікі ўніверсам. Ён запрацаваў у сярэдзіне 80-х гадоў і спачатку карыстаўся вялікай папулярнасцю па прычыне вялікай колькасці разнастайных тавараў. Аднак праз 10 гадоў зачыніўся.

— Цяпер такія вялікія плошчы нікому не патрэбны, гэта лішняя выдаткі, — каментуюць спецыялісты. — Гэта ў савецкі час можна было пакласці тавар на паліцу, каб ён год чакаў свайго пакупніка. А цяпер — рынковая эканоміка: трэба тавар прадаваць за 10—15 дзён, а то не выжывеш. Кожны метр і нават сантыметр гандлёвай плошчы павінен прыносіць прыбытак.

Таму цяпер акцэнт робіцца на невялікія крамы, якія павінны быць аснашчаны сучасным халадзільным абсталяваннем.

Узорная крама

Крама ў аграпрадукцыі Баўвінаўска — гонар гандлёвай сістэмы Крычаўскага раёна.

Невялікі стары будынак адрамантавалі, усталявалі новыя вокны, накрылі дах. Унутры прыгожа, чыста і цёпла. На самым бачным месцы — лозунг «Купляйце беларуска!»

Новае халадзільнае абсталяванне дазволіла пашырыць асартымент.

— Розніца ёсць: раней прадавалі тавары на 10 мільёнаў, а цяпер — на 50! — гаворыць дырэктар крамы Галіна Кляўсава. — Людзі пацягнуліся. Яны гавораць: маўляў, прыйшоў па адно, а набылі яшчэ нешта. Таму насчыналіся таварамі — гэта галоўнае.

Актыўна бярэць замарожаную гародніну, паўфабрыкатны, круры. У нас у асобным халадзільніку толькі 8 відаў рыбы! А яшчэ — тарты і садавіна.

У краме можна аформіць крэдыты на прамысловыя тавары: людзі набываюць бытавую тэхніку і мэблю. Толькі ў лістападзе крама дала крэдыт на 4 мільёны рублёў.

Але самы вялікі поспех — на прадукты: хлеб, малочныя вырабы, каўбасы, кандытарскія прысмакі. Бабуля Марыя набыла аж 12 піражкоў з павідам.

— Разам з дзядулем з'ядзім хутка, з чаем і кавай, — усміхаецца яна. — А заўтра зноў сюды прыйду: крама добрая, прадаўцы ветлівыя, абслугоўваюць як трэба.

— Тут у нас усяго хапае, былі б толькі грошы, — падхопілае пакупніца Валіяна Мацвееўна. — Я тут таксама штодня: то для сябе нешта набыць, то ўнуку прыедуць і тэрмінова спрабавачка ласункі. Раней у краме такіх умоў не было, а цяпер і зайсці прыёмна.

— Я выбраю каўбасу, — разглядае вітрыну маладая жанчына Марына. — У мяне дзеці малыя, хочацца для іх самага свежага і лепшага. І тут гэта ёсць. Малодшаму сыну толькі 4 месяцы і з дзіцячым харчаваннем у нас праблем няма.

Прыватная «Архідэя»

Насупраць спажывецкай крамы — прадпрыемальніцкая. Яна называецца «Архідэя». Так сваё захапленне прыгажосцю гэтых заморскіх кветак выказала Ірына Кіблова.

Яна — мясцовая жыхарка і калісцы працавала ў спажывецкай краме. Гэта было яшчэ задоўга да таго, як Баўвінаўка стала аграпрадукцыяй і поўнаасцю змяніла аблічча.

— Ідзя ўзнікла, калі ў вёсцы было сапраўды цяжка з таварамі, — расказвае Ірына пра свайго прадпрыемальніцкі шлях. — Спажывецкае таварыства распадаўся, а я ў гандлі працоўна больш за 20 гадоў і вопыт маю. Таму ўзяла закінуць будынак без акон і дзвярэй. Мы рамантавалі яго год, а потым адчынілі. Працеюем нармальна, з павагай ставімся да дзяржаўных «канкурэнтаў». Кожны пакупнік сам выбірае, у якую краму яму пайсці.

Тым не менш, спажывецкай і прадпрыемальніцкай краме — усё ж канкурэнты. Яны сапернічаюць і ў асартыменце тавараў, і ў цэнах. Праўда, цэны ў абедзвюх крамах, ва ўсялякім разе, на першы погляд, амаль аднолькавыя.

Прыватная крама прымае заказы на тавары і абслугоўвае інавідаў і ветэранаў вайны без гандлёвай надбаўкі. А ў спажывецкай краме — вялікі выбар цыгарэт, алкагольных напояў і свежы хлеб штодня. Гэты пералік можна працягваць доўга. Але сэнс у тым, што наўняўнасць у пакупнікоў выбару падштуроўвае прадаўцоў павышаць узровень абслугоўвання.

Праўда, будучае прыватнай крамы ў Баўвінаўцы канчаткова не вызначана. Паводле слоў гаспадыні, ператварэння ў прыватнае ўнітарнае прадпрыемства з адным гандлёвым пунктам нявыгадна. Таму вырашана пакуль працаваць сямейным колам: з Крычав дзеля падтрымання матчынага бізнесу прыедзе дарослы сын Ірыны. А яшчэ пажажа, што рабіць далей.

Хутка Новы год

Баўвінаўскія крамы — і прыватная, і спажывецкая — ужо рыхтуюцца да Новага года. Гірыяны, бліскучыя цацкі, залаты дожджык. Яшчэ некалькі дзён — і пакупнікоў парадуюць новагоднімі ёлкамі. У шырокім асартыменце будучы навагодні падарункі для дзяцей і дарослых.

Спажывецкай краме ў святочныя дні і напярэддні прыйдуць на падоўжаны працоўны дзень без абедзённа перапынку. Тут рыхтуюцца завесці больш тавараў, якія традыцыйна карыстаюцца папулярнасцю пад Новы год.

— Шампанскае, тарты, шаклад, цукеркі, мясныя прадукты, віно і піва, — пералічвае Ірына Кляўсава. — І салаты кансерваваныя добра ідуць. Не, людзі, вядома ж, рэжучу «Аліўе» тазікамі як трэба. Але некаторыя позна працуюць, кароў дояць. Такой працаўніцы працэі набыць у краме гаровую страву і паставіць яе на стол. А грошы ў людзей ёсць, асабліва для таго, каб добра адзначыць свята.

Безумоўна, баўвінаўскае спажывецкае крама — гэта прыклад, на які раўняецца ўвесь Крычаўскі раён. І, дарэчы, вынікае, у суседнім аграпрадукцыі Мальянцы зроблі інаўваду не горшы гандлёвы пункт.

Праўда, не ўсюды хапае сродкаў на еўрааромат і сучасны інтэр'ер, аднак усё знайшлі магчымасці пафарбавачы сцены і палыць столы. Паступова ўсё вясковыя крамы капіталіна адрамантуюць. І забяспечыць новым абсталяваннем. Крамы спажывецкага таварыства ўжо атрымалі больш за сотню адзінак халадзільнага абсталявання, якое дазваляе значна пашырыць асартымент.

У Крычаўскім раёне лічыць, што з праблемамі вясковага гандлю ўлады справіліся. «Мы рухаемся ў патрэбны бок!» — падзяляе рысы загадчыца сектара гандлю аддзела эканомікі Крычаўскага райвыканкама Ірына Пруднікава.

Ілона ІВАНОВА.

Крычаўскі раён.

МАЛЫЯ ГАРАДЫ

Фота Анаталія КЛЕШЧУКА.

Ў ЧАКАННІ ВЯЛІКІХ ПЕРАМЕН

...Пакідаючы пасля заканчэння школы свой маленькі рай-цэнтр, святая верыла: абавязкова сюды вярнуся. Аднак усё атрымалася інакш: вялікі горад прадставіў больш цікавыя перспектывы... На «малой радзіме» я бывала толькі наездкам — адпачывала ад напружанага гарадскога рытму. І заўсёды здзіўлялася: пяцьдзесят кіламетраў ад сталіцы — і такі кантраст. Аднатэпныя шэрыя «двухпавярховкі», маленькі няўтульны кафетэрыі з заўсёды халоднымі піражкмі, сціплы асартымент тавару на прылаўках...

Безумоўна, з таго часу многае змянілася. Дзякуючы шэрагу прынятых дзяржаўных праграм, «цівілізацыя» перастала быць прывілей сталеці і абласных цэнтраў. Сёння ў іх маленькіх гарадах, пасёлках ствараюцца дастаткова прывабныя умовы для жыцця. Упэўніцца ў гэтым давялося падчас паездкі па Дзяржынскім раёне, арганізаванай у рамках работ семінара кіраўнікоў рэспубліканскіх і мясцовых дзяржаўных органаў, прысвечанага адраджэнню малых гарадоў і пасёлкаў.

Першы цэх па вытворчасці эмалі і фарбаў з'явіўся ў раёне ў 1998 годзе — дзякуючы ўкладзеным інвестыцыям. Так узнікла прыватнае ўнітарнае прадпрыемства «МAB»,

якім вось ужо 15 гадоў кіруе Аляксандр МІНЬКО. Менавіта дакладнае адчуванне «кан'юнктуры рынку» — а ў наш час усеагульнага будаўніцтва падобнага прадукцыя карыстаецца павышаным попытам — дазволіла вывесці прадпрыемства практычна на першыя пазіцыі. Сёння па выпуску лакафарбавых матэрыялаў «МAB» займае другое месца ў рэспубліцы. І калі ў 1998 годзе ў штат кампаніі ўваходзіла ўсяго 3 чалавекі, сёння тут атрымалі работу 265. Асартымент прадукцыі, які некалі склаўся з двух найменняў, цяпер даходзіць да шасцідзесяці.

Справа не толькі ў эканамічных паказчыках, але і ў знешняй прыватнасці працы і яе аплэце. Чыстыя цэкі, сучаснае абсталяванне,

камфортнае спецадзенне... Сярэдняя зарплата на прадпрыемстве — 952 тысячы рублёў. (Упэўнена, што далёка не ўсе жыхары сталіцы могуць пахваліцца такой жа.) Толькі за 10 месяцаў гэтага года прадпрыемства пералічыла ў бюджэт звыш 4 мільярдаў рублёў падаткаў.

Безумоўна, не «хлебам адзіным» жывуць работнікі «МAB». Думаючы аб пашырэнні вытворчасці, тут не забываюць і пра сацыяльную сферу. Харчаванне і абслугоўванне ў новай сталовай — на найвышэйшым узроўні. Для супрацоўнікаў прадпрыемства і іх сем'яў арандавана спартыўная зала з басейнам. Спецыяльны транспарт дастаўляе людзей на работу і дадому пасля заканчэння змены. Прадпрыемства часткова аплачвае пуцёўкі ў санаторыі сваім супрацоўнікам і іх дзецьмі.

Галоўная каштоўнасць, якую «атрымлівае» кожны з членаў нашай калектыву — упэўненасць у заўтрашнім дні, — лінчыц Аляксандр МІНЬКО.

Аднак новыя лакафарбавыя матэрыялы на беларускім рынку разыходзяцца не так хутка, як хацелася б

кіраўніцтву «МAB» даводзіцца сутыкацца з пэўнымі цяжкасцямі. Гэта, напрыклад, негатыўнасць многіх нашых прадпрыемстваў да прымянення высокакачэснай лакафарбавай прадукцыі — бо самі прадпрыемствы абмежаваны рамкамі нарматыўнай дакументацыі, стандартамі, якія былі выпрацаваны ў 70-я гады мінулага стагоддзя.

У выніку для пакупніка галоўным становіцца цэнавы фактар, а не якасць, — гаворыць Аляксандр МІНЬКО. — Не сакрэт, што некаторыя кіраўнікі дзяржаўных прадпрыемстваў увогуле не хочуць разглядаць прапановы аб супрацоўніцтве ад прыватных прадпрыемстваў, не могуць пераадолець стэрэатыпнае мысленне...

Сёння, лінчыц Аляксандр Войцэхаўч, для развіцця прыватнага бізнесу ў Беларусі ўжо створаны ўмовы. Аднак тут ёсць шчы ўдасканаленні. Напрыклад, добра было б упарадкаваць падатковую сістэму.

Мы гатовы паліць дзяржаўе тыя ж сумы, але няхай будзе не дзесяць падаткаў, а 3—4. Гэта значна спрасціла б работу бухгалтэрыі. (Заканчэнне на 2-й стар. «МС».)

ПОГЛЯД НА ПРАБЛЕМУ

КУДЫ ПОЙДЗЕ ЗАКАЗЧЫК?

Рэзерв у КУПА ёсць, праблемы — таксама

У Язельскім сельсавета-камунальнае ўнітарнае прадпрыемства было зарэгістравана ў сакавіку 2006 года. Аб'ём выдаткаў 60 млн рублёў для набыцця сельгастэхнікі, і ўжо ў красавіку — маі КУП пачаў зарабляць свае першыя грошы.

Тады ў яго быў бульдозер-пагрусчык, паўпрычэп, касілка, акучнік, плугі, бульбакапалка, кустарэзка і старонкі камбайн, які перадаў КУПу сельвыканкам. У лютым 2007 года вобласць выдаткавала яшчэ 103 млн рублёў, на якія былі закуплены трактар, касілка, граблі, прэс-падборшчык, машына для ўнясення цвёрдых і вадкіх угнаенняў, самазвалыны паўпрычэп і бульбакапалка. Многія іншыя КУПы могуць толькі пазайздросціць такому багаццю.

За свой першы год існавання Язельскі КУП аказаў паслуг на 25,7 млн рублёў, у тым ліку насельніцтву — на 5 млн, з якіх большую частку склалі аплаты за сельгасгаспадарчыя работы. За 10 месяцаў гэтага года аб'ём аказаных КУПам паслуг вырас удвая. У грашовым вымярэнні гэта «вылілася» ў 55,9 млн рублёў, з якіх 10,5 млн прынеслі паслугі, аказаныя насельніцтву (7,8 млн — сельгасгаспадарчага профілю). Тэмпы прыросту дасягнулі 200 працэнтаў. Акрамя аказання 13 відаў паслуг сельгасгаспадарчага накірунку, КУП займаецца добраўпарадкаваннем тэрыторыі, вывазам цвёрдых бытавых адходаў, рамонтам, зносам аварыйных дрэў і расліпоўкі дрэў, транспартнымі перавозкамі. Тым не менш, прадпрыемства яшчэ не выйшла на тыя аб'ёмы, якія дазволілі б яму стаць рэнтабельным. Стадыя станаўлення яшчэ не завершана.

І першай у спісе праблем, якія тармазяць развіццё КУПа, старшыня Язельскага сельвы-

канкама Аляксандр Савіцкі на-зваў «чалавечы фактар». «Сярэдняя колькасць работнікаў у КУПе — 8 чалавек. Перыядычна некага даводзіцца звальняць, шукаць на яго месца новага. Улічваючы, з якім кантынгентам нам даводзіцца мець справу: добрых спецыялістаў СВК нам не аддасць, ды яны і самі не пойдучы (пакуль дастатковых аб'ёмаў няма, заробкі ў КУПе невысокія). Даводзіцца выбіраць з тых, што застаюцца, — а гэта, як правіла, не самыя адказныя і працавітыя грамадзяне. Сёння яны выйшлі на працу, заўтра — не. Такія доўга ні дзе не затрымаваюцца. Пра-цуюцца кніжка ў іх — як энцыклапедыя. У мяне за 1,5 года дзейнасці КУПа змянілася 3 дырэктары. Цяпер асвойваецца чацвёрты (талкавая жанчына, хоць не ва ўсім яшчэ разабралася), аднак ёй цяжка наладзіць работу з такім кантынгентам.»

Яшчэ адным важным момантам даводзіцца мець справу: сутнасць устаноўленых расцэнак на паслугі КУПа і нормаў аплаты працы яго работнікаў. «Як вызначыць, колькі каштуе кожна дрэўці баранаванне зямельнага ўчастка? Даводзіцца неж выкручвацца: нешта браць у ДРБУ, паслугі, аказаныя насельніцтву (7,8 млн — сельгасгаспадарчага профілю). Тэмпы прыросту дасягнулі 200 працэнтаў. Акрамя аказання 13 відаў паслуг сельгасгаспадарчага накірунку, КУП займаецца добраўпарадкаваннем тэрыторыі, вывазам цвёрдых бытавых адходаў, рамонтам, зносам аварыйных дрэў і расліпоўкі дрэў, транспартнымі перавозкамі. Тым не менш, прадпрыемства яшчэ не выйшла на тыя аб'ёмы, якія дазволілі б яму стаць рэнтабельным. Стадыя станаўлення яшчэ не завершана.

І першай у спісе праблем, якія тармазяць развіццё КУПа, старшыня Язельскага сельвы-

канкама Аляксандр Савіцкі на-зваў «чалавечы фактар». «Сярэдняя колькасць работнікаў у КУПе — 8 чалавек. Перыядычна некага даводзіцца звальняць, шукаць на яго месца новага. Улічваючы, з якім кантынгентам нам даводзіцца мець справу: добрых спецыялістаў СВК нам не аддасць, ды яны і самі не пойдучы (пакуль дастатковых аб'ёмаў няма, заробкі ў КУПе невысокія). Даводзіцца выбіраць з тых, што застаюцца, — а гэта, як правіла, не самыя адказныя і працавітыя грамадзяне. Сёння яны выйшлі на працу, заўтра — не. Такія доўга ні дзе не затрымаваюцца. Пра-цуюцца кніжка ў іх — як энцыклапедыя. У мяне за 1,5 года дзейнасці КУПа змянілася 3 дырэктары. Цяпер асвойваецца чацвёрты (талкавая жанчына, хоць не ва ўсім яшчэ разабралася), аднак ёй цяжка наладзіць работу з такім кантынгентам.»

Яшчэ адным важным момантам даводзіцца мець справу: сутнасць устаноўленых расцэнак на паслугі КУПа і нормаў аплаты працы яго работнікаў. «Як вызначыць, колькі каштуе кожна дрэўці баранаванне зямельнага ўчастка? Даводзіцца неж выкручвацца: нешта браць у ДРБУ, паслугі, аказаныя насельніцтву (7,8 млн — сельгасгаспадарчага профілю). Тэмпы прыросту дасягнулі 200 працэнтаў. Акрамя аказання 13 відаў паслуг сельгасгаспадарчага накірунку, КУП займаецца добраўпарадкаваннем тэрыторыі, вывазам цвёрдых бытавых адходаў, рамонтам, зносам аварыйных дрэў і расліпоўкі дрэў, транспартнымі перавозкамі. Тым не менш, прадпрыемства яшчэ не выйшла на тыя аб'ёмы, якія дазволілі б яму стаць рэнтабельным. Стадыя станаўлення яшчэ не завершана.

І першай у спісе праблем, якія тармазяць развіццё КУПа, старшыня Язельскага сельвы-

канкама Аляксандр Савіцкі на-зваў «чалавечы фактар». «Сярэдняя колькасць работнікаў у КУПе — 8 чалавек. Перыядычна некага даводзіцца звальняць, шукаць на яго месца новага. Улічваючы, з якім кантынгентам нам даводзіцца мець справу: добрых спецыялістаў СВК нам не аддасць, ды яны і самі не пойдучы (пакуль дастатковых аб'ёмаў няма, заробкі ў КУПе невысокія). Даводзіцца выбіраць з тых, што застаюцца, — а гэта, як правіла, не самыя адказныя і працавітыя грамадзяне. Сёння яны выйшлі на працу, заўтра — не. Такія доўга ні дзе не затрымаваюцца. Пра-цуюцца кніжка ў іх — як энцыклапедыя. У мяне за 1,5 года дзейнасці КУПа змянілася 3 дырэктары. Цяпер асвойваецца чацвёрты (талкавая жанчына, хоць не ва ўсім яшчэ разабралася), аднак ёй цяжка наладзіць работу з такім кантынгентам.»

Ігна МІНДАЛЁВА.

БЕЗ ПАДТРЫМКІ ЎЛАДЫ

будзе цяжка і КУПам, і сельскаму жыхару

Далёка не ў кожным сельсавете сёння створаны камунальныя ўнітарныя прадпрыемствы (КУПы). Многія старшыні сельвыканкамаў не ідуць на гэта з-за няўпэўненасці ў жыццядзейнасці падобнай структуры. «У нашых умовах КУП не здолее выйсці на рэнтабельнасць і нічога, акрамя страт, не прынесе», — мяркуюць яны. А іншыя старшыні ўжо не ўяўляюць сваёй работы без КУПа, паколькі ён не толькі аказвае сельгасгаспадарчыя паслугі насельніцтву, але і дапамагае добраўпарадкаваць тэрыторыю. Дык ці патрэбны ў вёсцы КУПы? Дзе іх варта ствараць, а дзе — не? І што пры гэтым трэба ўлічваць? Па адказы мы звярнуліся да начальніка аддзела па развіцці асабістых падсобных гаспадарак грамадзян, сялянскіх (фермерскіх) гаспадарак і рабоце па закупцы прадукцыі ў насельніцтва Камітэта па сельскай гаспадарцы і харчаванні Мінаблвыканкама Леаніда САЛАЎЁВА.

— Леанід ДАНАВІЧ, рас-кажыце, якія прычыны аб-умовілі неабходнасць ства-рэння КУПаў?

— Яшчэ гадоў 15 таму існа-вала меркаванне, што асабі-сты падворкі працуюць толькі на сябе і не маюць патрэбы ў дзяржаўнай падтрымцы. Сель-гаспадарчыя прадпрыемствы (калгасы і саўгасы) тады мелі магчымасць своечасова аказаць насельні-цтву паслугі па апрацоўцы іх участкаў, па пасадцы і ўборцы. А вось калі сельгасарганізацыі перажылі рэформаванне (дроб-ныя былі аб'яднаны, адбылася мадэрнізацыя вытворчых маг-чымасцяў, з'явілася новая, пра-радавая тэхніка, зольная на-ва, прадавая тэхніка, зольная на-ва, машыны і абсталяванне. Толькі за мінулы год Мінска-я вобласць расхадвала на гэта 1 млрд 280 млн рублёў. Падоб-ныя структуры ў асобных сель-выканкамах ствараліся і раней, аднак з-за недадасканаласці за-канадаўчай базы практычна ўсе заробленыя гэтымі падраздзя-леннямі грошы ішлі на выплату

ба забывацца, што калі 40 пра-цэнтаў усёй сельгаспрадукцыі, а асобныя яе віды — бульбы, ага-родніны — калі 80 працэнтаў! — вырошчваюцца менавіта на аса-бістых падворках. Так узнікла не-абходнасць у дзяржаўнай рэс-публіканскай Праграме развіц-ця і падтрымкі асабістых падсоб-ных гаспадарак на 2006—2010 гады, якая была зацверджана наставной Савета Міністраў ад 30 мая 2006 года № 681. Яна, апроч іншага, якая і праду-гледжвала стварэнне камуналь-ных ўнітарных прадпрыемстваў ці камунальна-бытавых структур па аказанні паслуг насельніцтву, а таксама выдаткаванне срод-каў для набыцця і абсталяван-ня, машыны і абсталявання. Толькі за мінулы год Мінска-я вобласць расхадвала на гэта 1 млрд 280 млн рублёў. Падоб-ныя структуры ў асобных сель-выканкамах ствараліся і раней, аднак з-за недадасканаласці за-канадаўчай базы практычна ўсе заробленыя гэтымі падраздзя-леннямі грошы ішлі на выплату

падаткаў. Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 11 мая 2006 года № 316 вызначаны пералік работ, пры выкананні якіх КУП вызваляецца ад пада-тку на дабавленую вартасць, ад выплаты збору ў Рэспублікан-скі фонд падтрымкі вытворцаў сельгаспрадукцыі, харчавання і аграрнай навукі, ад падатку з карыстальнікаў аўтамабільных дарогамі. У спіс работ увайшлі паслугі як сельгасгаспадарча-га профілю (якія выконваюцца пры апрацоўцы зямлі, пасадцы, вырошчванні і ўборцы ўра-ддзяў), так і не звязаныя з зям-лёй паслугі (дастаўка паліва на-сельніцтву, колка і складзіра-ванне дрэў, рамонт гаспадар-чых пабудов жыхароў сельскай мясцовасці і інш.).

— Паўня льготы КУПам прапісаны і ва Указе Прэ-зідэнта Рэспублікі Бе-ларусы № 21 «Аб павышэнні ролі органаў мясцовага кі-равання і самакіравання ў вырашэнні пільнаў жыц-цязабеспячэння насельні-цтва»...

— Так. Калі ў прадпрыемства не менш за 70 працэнтаў аб'ё-му ўсіх паслуг, якія аказваюць ся-льгасгаспадарчыя работы, КУП мае права на льготны крэдыт на набыццё айнаўнай тэхнікі, на абзаводжэнне па льготных цэнах (на ўзроўні як для сельгаспрад-прыемстваў) нафтапрадуктаў і мінеральных угнаенняў. Яшчэ да выхату Указа існаваў пералі-к структур, якія атрымлівалі права набываць паліва па льготных цэнах. КУПы туды так-сама былі ўнесены. (Заканчэнне на 2-й стар. «МС».)

МАЛЫЯ ГАРАДЫ

Ў ЧАКАННІ ВЯЛІКІХ ПЕРАМЕН

(Заканчэнне. Пачатка на 1-й стар. «МС».)

У Дзяржынскім раёне ствараюцца ўмовы не толькі для развіцця сучаснай вытворчасці (змялі і фарбы «МAB», дарэчы, актыўна экспартуюцца за межы рэспублікі). Арганізацыя цывільзаванага адлачынку, сучасная сфера паслуг — той накірунак, асаваенне якога, шыра накірунак, даўно чакае сваіх інвестараў. І яны ідуць туды, дзе для іх ствараюцца найбольш прывабныя ўмовы. Сэрвісныя цэнтры «Веста», які сёння рыхтуюцца для адкрыцця, размешчаны непальдалёк ад трасы Мінск—Брэст і прызначаны для аматараў падарожжаў — сваіх і замежных. Паўнае адаленне ад сталіцы — 30 кіламетраў — яшчэ не азначае, што тут дазваляюць сабе нейкія ўступкі ва ўзроўні камфорту. Наадварот! Уздзелнікі семінара, якім прадэманстравалі магчымасці адлачынку «па-беларуску», былі ўражаны высокім класам сэрвісу. Да паслуг гэтай ужы ў самы бліжэйшы час «Веста» гатова прадаставіць утульны нумары класа «люкс», турэцкую і рускую лазні, фінскую саўну, басейн, спартыўную і трэнажорную залы, боўлінг, більярдыню, танісныя корты. І, безумоўна, вытанчаную кухню, бар і рэстаран... Для «Весты» не падыходзіць азначэнне «прыдарожнае кафе» — гэта сапраўдны спартыўна-забаўляльны цэнтр, здольны задаволяць пажаданні нават самага патрабавальнага турыста.

Ужо сёння прыватнае прадпрыемства «Веста» забяспечыла работай 138 чалавек. Яго кіраўнік Уладзімір МЕЛЯШКЕВІЧ не хавае свайго асаблівага стаўлення да Дзяржынскага раёна.

— Я сам нарадзіўся тут, значыць, і клапаціцца аб родных мясцінах павінен. Тым больш што стан прыдарожнага сэрвісу непакоіць многіх. Сёння ён, мякка кажучы, адстае. Мы ж дзякуючы нашаму прадпрыемству можам прадэманстравач, як павінна быць.

Уладзімір Іванавіч прызнаецца, што выкачана на высокім узроўні праект сэрвіснага цэнтра было вельмі няпроста. Прадпрыемства зарэгістравалі ў 1992 годзе, а нармальна функцыянаваць, працаваць з праектам змаглі толькі пачынаючы з 2000-га. Сёння, гаворыць гендырэктар «Весты», гэта справа не настолькі прыбытковая, наколькі перспектыўная, да таго ж, стварае твар дзяржавы, таму што размяшчаецца цэнтр побач з еўрапейскай магістраллю.

У самы бліжэйшы час «Веста» плануе ўвесці ў эксплуатацыю 12 домікаў-катэджаў. Але асноўная стаўка робіцца на гасцінцы на 97 нумароў, прычым 77 з іх — «стандарт», астатнія — «люкс» і «паўлюкс». Яна зможна прыняць першых турыстаў і вадзіцеляў у сакавіку наступнага года. Сам жа спартыўна-забаўляльны цэнтр ужо

гатоўва да адкрыцця, і ахвотнікі адлачыць тут, правесці карпаратыўныя сустрэчы дастаткова...

Сярэднямесячная зарплата работнікаў ААТ «Агракамбінат «Дзяржынскі» сёлета перавысіла 1,2 мільёна рублёў. Нядрэнна? Яшчэ б... Пачынаючы з 2004 года новае кіраўніцтва агракамбіната аддае перавагу сучасным экана-

камбіната стратных гаспадарак.

— У свой час, — гаворыць Сямён Барысавіч, — былі прыняты Указ Прэзідэнта № 138, паты № 280, у адпаведнасць з якімі прадпрыемствы-інвестары, што набывалі правы і абавязкі далучаных да іх стратных гаспадарак, на пэўны час атрымлівалі льготы — вызваляліся ад вылат запачынаюцца ў бюджэт, у фонд сацыяльнай абароны, у фонд падтрымкі сельгасвытворцаў... Гэтыя грошы накіроўваліся на закупку новай тэхнікі, развіццё вытворчасці. Але на сёння дзеянне ўказа скончылася. Неабходна яго падоўжыць, таму што патэнцыяльныя інвестары (а іх, дарэчы, дастаткова боляга вешаць сабе на някія «гры» і выглядзе даўгоў далучаных гаспадарак. Каб не спыняцца ў эканамічным развіцці, неабходна прадумаць сістэму рэструктурызацы гэтых даўгоў.

Паводле слоў Сямёна Шапіры, вельмі цяжка (калі не сказаць, немагчыма) прабіцца са сваёй прадукцыяй на сталічныя рынкі, арандаваць там гандлёвы пункт. На тым жа «Заходнім» у агракамбіната няма ніводнага пункту продажу. У гэтым плане — падтрымкі ўласнага вытворцы — дзяржава таксама ёсць над чым падумаць. Не задавальняе кіраўнік агракамбіната «Дзяржынскі» і сённяшні механізм унаўважэння на сельскагаспадарчую прадукцыю, які ў некаторым плане становіцца ўжо тормазам для развіцця сельскагаспадарчай вытворчасці. Між тым, цэны павінны стымуляваць вытворцу і даваць яму магчымасць атрымліваць прыбытак.

...Сёння малым гарадам як пачаць патрэбны інвестыцыі. Праблемы правільні вядомыя і яшчэ раз былі агучаны на семінары кіраўнікоў рэспубліканскіх і мясцовых дзяржаўных органаў: недастатковы ўзровень развіцця эканамічнай і сацыяльнай інфраструктуры, няўстойлівасць і стратнасць шэрагу мясцовых прадпрыемстваў, складаная дэмаграфічная сітуацыя, дэфіцыт працоўных месцаў... А значыць, менавіта на кіраўнікоў раённага звяна ў першую чаргу кладзецца адказнасць за тое, каб размяркоўваць фінансавыя сродкі з максімальнай ададачай. Каб на паднячаленай тэрыторыі ствараць не перашкоды, а найбольш прывабныя ўмовы для арганізацыі развіцця прадпрыемстваў — незалежна ад формы іх уласнасці.

А ў тым, што гэта магчыма, мы пераканаліся на прыкладзе прадпрыемстваў Дзяржынскага раёна.

Наталля КАРПЕНКА, Мінск—Дзяржынск—Мінск.

мільёнам падыходам, заснаваным на цесным узаемадзеянні з навукова-даследчымі ўстановамі, цяпер — навукова-практычнымі цэнтрамі Нацыянальнай акадэміі навук. Не перабольшы, калі скажу, што прадпрыемства стала сапраўдным «палігонам» для апрабавання і ўкаранення ў вытворчасць навуковых распрацовак па многіх накірунках. У самай блізкай перспектыве тут плануецца атрымліваць мяса, сабекошт якога складзе не больш чым 1 у.а. за 1 кілаграм.

Летас агракамбінат атрымаў 33 мільярды рублёў прыбытку, сёлета гэта лічба павялічыцца яшчэ на 4 мільярды. Кожны працоўны дзень «кладзе» ў кішэню прадпрыемства 100 мільёнаў рублёў. Толькі за апошнія гады тут створана 500 новых працоўных месцаў, і гэта не мяжа — у бліжэйшы час плануецца павялічыць колькасць работнікаў яшчэ на 300 чалавек.

— Сёння з кожнага квадратнага метра мы здзімаем на 300 кг мяса — гэта рэкорд не толькі рэспублікі, але і ўсяго свету, — гаворыць генеральны дырэктар агракамбіната Сямён ШАПІРА.

Вялікія грошы ўкладаюцца ў аднаўленне далучаных да

(Заканчэнне. Пачатка на 1-й стар. «МС».)

— Некаторыя старшні пры сваіх сельвыканкамах ствараюць не КУПы, а вытворчыя звёны. У чым пахім ілі прычыноўныя розніца?

— Сапраўды, ёсць такая практыка. Аднак тут трэба зразумець, што такое звяно. Гэта 2—3, радзей 4 чалавекі, якія аказваюць мясцовым жыхарам пэўныя паслугі. А што запісаць у працоўныя кніжкі работнікаў звяна ў графе «наймальнік», каб яны не страцілі стаж? Звяно не з'яўляецца юрыдычнай асобай, не мае юрыдычнага адраса, разліковага рахунку і пачкі. Калі паўстане пытанне набыцця тэхнікі, звяно не зможна заключыць з работнікамі дагаворы. Хоць Грамадзянскі кодэкс і дазваляе заключыць падобныя дагаворы без замацавання іх пачкай, аднак на практыцы прадпрыемствы на гэта не ідуць. Калі ў рэспубліканскім будзеце з'яўляцца грошы на набыццё сельгастэхнікі для КУПаў, вытворчым звяну мы яе перадаць не зможам. На звяно не распаўсюджваюцца прадугледжаныя заканадаўствам льготы па падаткаабкладанні, закупцы паліва і ўгнаенняў. Створэнне звяна зацярджаецца разішнем сельвыканкама. А чым яго работнікі будучы кіраваць у сваёй дзейнасці? Статута звяно не мае, а калі і мае, то ён не зарэгістраваны ў Адзіным рэгістры юрыдычных асобаў і індывідуальных прадпрыемальнікаў.

Іншая справа, калі такое звяно ствараецца пры нейкім унітарным прадпрыемстве, напрыклад, пры падраздзяленні ЖКГ. Называецца яно камунальна-бытавой структурай (КБС) і, акрамя камунальных, аказвае яшчэ і паслугі сельскагаспадарчага профілю. Падобная практыка ў вобласці ўжо ёсць. Як і на адасобленыя КУПы, створаныя пры сельвыканкамах, на КБС распаўсюджваюцца ўсе прадугледжаныя заканадаўствам льготы.

— Якія структуры ў вобласці ствараюцца больш актыўна — КУПы ці КБС?

— Усё залежыць ад асаблівасцяў рэгіёна, ад падыходаў мясцовых органаў

улады да гэтага пытання. Напрыклад, у Мінскім раёне ўзнікла неабходнасць стварыць КУПы амаль пры кожным сельвыканкаме, бо шмат складанасцяў там было з добраўпарадкаваннем тэрыторыі і ўнутрыясковых дарог. Пасля стварэння КУПаў сітуацыя змянілася. Улады ўмацоўваюць гэтыя прадпрыемствы тэхнічнай, дапамагаюць пашыраць пералік паслуг, якія аказваюцца.

— Мінскі раён сам па сабе вельмі спецыфічны. Ён густа населены, высокі ўзровень даходаў яго жыхароў дазваляе КУПам мець большы ў параўнанні з глыбінкай аб'ём заказаў.

— Восем іншыя прыклад. У Барысаўскім раёне, у вёсцы Жартай, створана КУП з аднайменнай назвай. Раней там было сельгаспрадпрыемства, якое цяпер існуе толькі на паперы. Хто дапаможа жыхарам у апрацоўцы зямельных участкаў? КУП. Для таго каб знайсці работнікаў занятых і ў зімовы час, з абласнога бюджэту КУПы былі выдаткаваны сродкі на набыццё ўстаноўкі па распілоўцы і колцы дроў. Вясковае насельніцтва няўхільна старэе, а пенсію людзі атрымліваюць своечасова, і яны сёння згодны заплаціць за тое, каб пасечаныя дрывы ім прывезлі на падворак. Гэтая паслуга мае попят. І КУП можа аказаваць яе толькі жыхарам свайго сельсавета, але і суседнім тэрыторыям.

— Якія праблемныя моманты, на ваш погляд, замаруджаюць працэс утварэння КУПаў?

— Бюджэты сельвыканкамаў фарміруюцца ў раёнах. Для рэгістрацыі КУПа неабходна ўнесці ў яго статутны фонд 800 еўра. Плюс — затраты на афармленне пакета дакументаў. У сельвыканкама грошы няма. Там, дзе раённыя ўлады разумеюць сітуацыю, яны выдаткоўваюць з рэзервовага фонду патрабную суму. Яшчэ адна прычына ў тым, што наша насельніцтва яшчэ не прывыкла да новай формы работы. Сёння чалавек прынёс заяву дапамагчы ўзраць яго ўчастак, які знаходзіцца ў вёсцы за 7 км ад КУПа. Значыць, перад тым, як гнаць туды трактар, КУПу неабходна набыць заказу, каб забяспечыць трактар работай на

ўвесь дзень. Людзі гэтага часу не разумеюць і ідуць да прыватніка, які не плаціць падатку з зароботнай платы і падатку на нерухомасць.

— Многія старшні наракаюць на «кадравы голод»: пры стварэнні КУПаў у іх узнікаюць сур'ёзныя праблемы з падборам работнікаў...

— Кадравы дэфіцыт сёння назіраецца не толькі ў камунальных арганізацыях, але і ва ўсіх сельгаспрадпрыемствах. Гэтай змай мы плануем правесці вучобу бухгалтарскіх работнікаў КУПаў. Знойдзем лектараў, якія растлумачаць, як правільна спісваць паліва, складаць калькуляцыю расходаў і інш. Тут ёсць над чым працаваць, бо гэта новая справа і мы самі гэтым ніколі не займаліся.

— Ёсць скаргі і на адсутнасць распрацаваных для КУПаў расцэнак на паслугі і нормаў аплаты працы.

— Спадзяюся, гэтае пытанне мы закроем падчас вучобы. Рэспубліканскі нарматыўна-даследчы цэнтр прапанавана нам метадычную літаратуру, напрыклад, «Тыпавыя нормы выпрацоўкі і расхода паліва на механізаваныя палыявыя работы ў сельскай гаспадарцы». Асобным КУПам мы ўжо выслалі гэтую інфармацыю. Падшукаем адпаведную літаратуру і па расцэнках і нормах аплаты. Пакуль што КУПы выстаўляюць цэны на свае паслугі самастойна, але, зразумела, высокія цэны зробіць іх паслугі незапатрабаванымі. Прадпрыемствы працуюць на газрасьліку, ім трэба і паліва набыць, і заробак выплаціць, і падаткі. Каб хоць неяк павысіць іх рэнтабельнасць, мы звярнуліся ў Мінсельгасхарч з прапановай вызваляць КУПы ад падатку на нерухомасць, якім абкладаецца іх тэхніка. Адначу, што СВК яго не плаціць.

— Што паказаў аналіз работы КУПаў?

— Сёння на тэрыторыі Мінскай вобласці дзейнічаюць 32 адасобленыя КУПы і 25 камунальна-бытавых структур пры падраздзяленнях ЖКГ і КБА. Мы тут абралі нестандартны шлях — выдзелілі тэхніку для стварэння КБС і камунальным службам, і «бытоўцы». Практыка пакажа, дзе будучы дасягнуты лепшыя вынікі.

— Ці рабіліся падлікі, на якую суму неабходна выходзіць КУПам і КБС, каб хоць бы кампенсавач свае затраты?

— Такіх падлікаў не рабілі, а вось аналіз іх дзейнасці робім. І калі бачым, што тэхніка прастойвае, накіроўваем свае заўвагі ў райвыканкам. Думаю, у далейшым трэба будзе ўвесці планаванне, даводзіць кожнаму КУПу і КБС планавыя аб'ёмы — выходзячы з таго, колькі ў КУПа работнікаў і тэхнікі, колькі на тэрыторыі сельсавета асабистых падворкаў, пагадоў жа жывёл і г.д.

— З чаго трэба пачынаць старшыні сельвыканкама, дзе было вырашана стварыць КУП?

— Старшыня вырашыў гэта не ў адзін момант, а разам з раённымі ўладамі, якія кіраваліся Праграмай развіцця і падтрымкі асабистых падворкаў гаспадарак і Праграмай адраджэння і развіцця вёскі. Праём выдаткоўвае грошы на рэгістрацыю, узгодненне назвы КУПа з Мінюстам, рыхтуе дакументы на падачу ў вобласць. А старшыні сельвыканкама неабходна падабраць кадры, знайсці будынак для КУПа. Увогуле, тыя старшні, якія адчуваюць, што для іх гэта непад'ёмная ноша, — будучы ўсімі сіламі ад гэтага адмаўляюцца. А многія прызнаюцца, што хоць клопаты і шмат, аднак справа таго варта. КУП дапамагае з добраўпарадкаваннем, зносам старых дамоў і многія ўжо не ўяўляюць, як можна працаваць без іх далей...

Законам «Аб буджэце Рэспублікі Беларусь» даецца права з бюджэту раённа і вобласці аказваць КУПам падтрымку. Восем у Капыльскім раёне створаны КУП «Цімкаўлянка». Тэхніку яны атрымалі, а на разліковы рахунок у іх — нуль. Як пачаць працаваць? Раён пайшоў наасустрач. Выдзеліў сродкі на закупку 1,5 тоны паліва. Падкрэсла: калі мясцовыя ўлады не будучы разумець такіх праблем, развіццё КУПам будзе цяжка. А яшчэ цяжэй сельскаму жыхару будзе весці асабистую гаспадарку і забяспечваць сваю сям'ю прадуктамі харчавання.

Інга МІНДАЛЁВА.

НА ДНЕ

ДАЛЕЙ НЯМА КУДЫ

Нядаўна на сесіі Гродзенскага раённага Савета дэпутатаў была абмеркавана надзённая (і не толькі для гэтага раёна) праблема: як уплываць на так званыя цяжкія сем'і? У прыватнасці, камісія па справах непаўналетніх гарпласельвыканкамаў сумесна са старастамі вёсак, старшнінамі вулічных і дамавых камітэтаў даручылі пастаянна наведваць такія сем'і з мэтай арганізацыі індывідуальнай карэкцыйнай работы.

— Я не аддам дачку, нічога пісаць не буду! — заявіла жыхарка вёскі Баюры. Уздзелнікі рэйдавай групы, у склад якой уваходзілі супрацоўнікі інспекцыі па справах непаўналетніх, праваахоўных органаў і спецыялісты аддзела адукацыі, зайшлі ў хату. Яшчэ некалькі тыдняў таму пакой з даўно нямытай падлогай быў закіданы бруднымі рэчамі. Цяпер тут амаль парадак. Супрацоўнікі інспекцыі звярнулі ўвагу на красле, якога ў мінулы раз не было. Пацкавіліся, адкуль яно. Аказваецца, са сметніцы. Ёсць таксама старая пенка з чорнымі задзімленымі кустрамі, а вось газавыя балона няма, бо ён у такіх сем'ях, як правіла, — раскоша.

У Таццяны Булко, начальніка інспекцыі па справах непаўналетніх Гродзенскага РАУС, ёсць свае «прыкметы», якія дазваляюць зразумець, наколькі запущана сітуацыя ў той ці іншай сям'і. Калі яна уваходзіла ў хату, перад ёй пабегла мыш — значыць, ежа не перавалася.

На жаль, Таццяна П., вельмі позна зразумела, што ў хатце павінен быць парадак, а даку трэба не толькі кармаць, але і выхоўваць. Сёння размова ідзе ўжо пра тое, што 15-гадоваму дзюўніку неабходна накіраваць на лячэнне ў аддзяленне наркалогіі.

Святлана К. таксама жыве ў Баюрах. Заходзіць у трохпакаёвую кватэру страшна. Горы браўнага адцення з непрыемным пахам, абдабраныя скарнелыя шпалеры... Сын Святланы сур'ёзна хворы. Шаснаццацігадовая дачка даўно ўжо жыве дарослым жыццём, збіраецца замуж... Учасковы Сяргей Кіслы ўспом-

ніў, што адночы ў гэтай хатце быў наведзены парадак. На жаль, таго часу больш не здаралася.

У Наталлі Казіміра Г. з вёскі Казіміраўка чацвёрта дзядзечка. Тройчы маці і бацьку хацелі пазбавіць праваў на дзядзечку, аднак ніводнага разу справа да канца даведзена не была — муж і жонка ішлі на працу, кідалі піль і прыводзілі ў парадак жыллё. На момант нашага прыезду ў хатце было прыбраны, толькі вельмі холадна. На паліцы — здымак, дзе ўсе дзедзі сядзяць на канале і ўсімхаюцца. Цяпер іх чакаюць у чарговы раз.

Сыну Алёны Х. 6 гадоў. Хлопчык не ходзіць у садок, аднак маму не турбуе, што ў наступным годзе яму трэба ісці ў школу. Алёну пазбавілі бацькоўскай праваў. Дачка жыве ў інтэрнаце, а сын — з бацькама, але расце сам па сабе, часта бывае галодны. Ён сам спрабуе вучыць літары (у якасці азбукі — трафарэт з алфавітам), аднак няма каму дапамагчы хлопчыку.

У Волгі К. з Верцялішак трое дзетак. Выпіўшы, яна легла спаць побач з малым. Пяцёрка чалавек жывуць у цеснай аднапакаяўцы.

Са сваім сужэнцём Волга да гэтай пары не распісалася — у гэтым выпадку яна страціць усе правы шматдзятнай маці і дапамогу ад дзяржавы. Калі Волгу спыталі, якім чынам можна змяніць сітуацыю да лепшага, яна, не задумваючыся, адказала:

— Восем нарадзжу яшчэ аднаго, тады зусім бясплатна дам дадуць.

За 10 месяцаў гэтага года з сем'яў, што знаходзяцца ў небяспечным сацыяльным становішчы, забралі пад часовую апеку дзяржавы 13 дзядзечкаў. Нядаўна пярэць з іх вярнуліся да бацькоў.

— Мы маем права забраць дзіця ў тым выпадку, калі бацькі не выконваюць свае абавязкі, — значнае начальнік інспекцыі па справах непаўналетніх Гродзенскага РАУС Таццяна Булко. — У большасці сем'яў, якія знаходзяцца ў нас на кантролі, адзін з бацькоў альбо абодва п'юць. Пасля таго як збіраюць дзіця, паўгода трэба назіраць за сям'яй. Дапамагаем бацькам знайсці працу, калі трэба, адраўляем у ЛПП. Калі сітуацыя стабілізуецца, дзедзі вяртаюцца ў сям'ю.

Алена СКРЭБЕЦ.

УРОКІ ВУЧЫМСЯ КІРАВАЦЬ

Іх атрымалі слухачы школы будучага кіраўніка, якая створана пры Гродзенскім абласным выканаўчым камітэце.

Намеснік дэкана юрыдычнага факультэта дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы Наталля Місарэвіч пазнаёміла студэнтаў трох ВНУ абласнога цэнтра з прававымі асновамі функцыянавання органаў мясцовага кіравання і самакіравання, пасля чаго адбыліся практычныя заняткі на базе Гродзенскага гарадскога і Гродзенскага раённага Саветаў дэпутатаў. Моладзі расказалі аб рабоце органаў мясцовага кіравання і самакіравання на тэрыторыі гэтых рэгіёнаў, аб ходзе рэалізацыі гарадской праграмы «Спадчына» і генеральнага плана забудовы Гродна, выкарыстанні турыстычнага патэнцыялу Аўгустоўскага канала.

Барыс ПРАКОПЧЫК.

ДРУГОЕ ДЫХАННЕ

У Віцебскай вобласці 40 гарадоў і пасёлкаў, з колькасцю жыхароў да 50 тысяч чалавек. Для іх адраджэння і больш актыўнага развіцця плануецца рэалізаваць каля 400 інвестыцыйных праектаў.

Не сакрэт, што ў малых гарадах у параўнанні з тымі ж абласнымі цэнтрамі большы ўзровень беспрацоўя. Толькі сёлета на Віцебчыне было запланавана ў малых населеных пунктах стварыць 21,5 тысячы рабочых месцаў. За першыя 9 месяцаў гэтага года колькасць беспрацоўных у іх скарацілася амаль на 19 працэнтаў. Каля 100 беспрацоўных з дзяржаўнага фонду занятасці атрымалі фінансавую падтрымку і заняліся сваёй справай.

У спісе праблемных гарадоў, дзе пошук працы — справа нялёгкай, былі адзначаны Паставы, Новалукомль, а таксама гарадскія пасёлкі Барань, Арэхаўск, Копысь...

У кожным вырашаюць «працоўнае пытанне» па-свойму. Напрыклад, сотні пастаўчан атрымалі работу на мясцовай недзяржаўнай мэблевай фірме (пра гэта наша газета ўжо расказвала). Былая ваенная здолела дасягнуць поспеху ў бізнэсе. Пастаўскія дзверы і вокны добра ведоўчы ў Еўропе. Высокую ацэнку прадпрыемству даў прэм'ер-міністр нашай краіны, які сёлета наведаў горад. І вось зноў быў чаровы набор кадраў, каб рабіць эксклюзіўныя вырабы з натуральнай драўніны.

У Новалукомлі працягваецца мадэрнізацыя на хлебавадзеве, у сістэме ЖКГ, дзе пашыраецца асартымент прадукцыі і паслуг. Пашыраюць набор супрацоўнікаў і недзяржаўныя прадпрыемствы. У Копысі ствараюцца вытворчасці па вырабе сыроў і апрацоўцы драўніны: у выніку ўжо працаўладкавалі больш як 120 чалавек. У Арэхаўску створаны ўчастак лесалівавання: тут цяпер поўнасцю выкарыстоўваюць адходы лесалівавання БелДРЭС. У Барані трэба даць «новае дыханне» калісці знакамітаму ў СССР радыёэлектроннаму прадпрыемству «Лёс», а жанчынам прапаноўваць работу на філіяле віцебскага прадпрыемства «Грацыя», дзе займаюцца швейнымі вырабамі.

Але ж дзякуючы не толькі новай вытворчасці, але і развіццю турызму можна заняць мясцовых жыхароў. У Лепелі, што побач з Бярэзінскім запаведнікам, горадзе паміж Мінскам і Віцебскам, пабудуць гатэль, тут распрацоўваюцца маршруты для турыстаў: ёсць на гэтай зямлі і старажытныя курганы, экалагічныя помнікі і яшчэ шмат чаго цікавага. Ва ўшачна запланавана адрыць базу адлачынку: мясцовая свідравіна з вадкай, якая не мае аналагаў у Беларусі.

У Віцебскай вобласці, каб зацікавіць інвестараў, пачалі ажыццяўляць план больш эфектыўнага выкарыстання дзяржаўнай маёмасці. Цяпер будынкi можна купіць за ўмоўную цану.

Малыя гарады пасля пачатку дзейнасці розных прадпрыемстваў, арганізацыі і фірмаў атрымалі дадатковыя крыніцы фінансавання ў выглядзе падаткаў.

Аляксандр ПУКШАНСКІ.

КАПЛАНЦЫ ЖЫВУЦЬ НАДЗЕЯЙ

Раней неаднойчы прыходзілася канстатаваць: «цывілізацыя» завяршаецца ледзь ці не адразу за мяжой гарадоў, і нават найбліжэйшыя да раённых цэнтраў вёскі ў шэрагу выпадкаў пакадаюць не лепшае ўражанне. Цяпер і невялікія населеныя пункты паступова набываюць сучасны выгляд, не губляючы пры гэтым сваёй адметнасці і нават шарму. Што вельмі важна — лад жыцця не разбураецца, і разам з тым для тутэйшых людзей з'яўляюцца новыя магчымасці. Цяпер ужо не трэба па кожнай патрэбе «трапляць» у горад — многія надзённяныя пытанні можна вырашыць непасрэдна на месцы.

Старшыня Капланецкага сельскага Савета Мікалай ПАЛЯНСКІ і сакратар Людміла ЯРОЦКАЯ.

... У Бярэзінскім раёне свая адметнасць — вялікая «зеляная тэрыторыя». Здраецца, што асобныя вёскі знаходзяцца ледзь ці не ў лесе. Прыгажэнасць, бясспрэчна, але пры адсутнасці належных умоў гэта не надта агурачна. Таму ў Капланецкім сельсавете тры вёскі васьмь-восьмоць знікнуць з карты раёна. Тутэйшая талка складаецца з лічын жыхароў да некалькіх сем'яў даўняк, якія зрэдку наведваюцца сюды. Улетку, зразумела, у «неперспектыўных» вёсках больш ажыўлена, а цяпер дык і чалавека на вуліцы рэдка калі сустрачэш.

Выпуск № 17 (22)

Зоя ЧАНДАНОВА і Татцяна ЗАЙЦАВА — удзельніцы народнага аматарскага калектыву па саломяплечні Доме рамёстваў у Горках.

Літаратурная анкета «Звядзі»

Добрая звяздоўская традыцыя: напрыканцы года праводзіць літаратурную анкету. Своеасабліва «індыкацыя» пісьменніцкага асяродка: творчыя вынікі года — творчыя планы, памкненні, мары...

1. Што, на ваш погляд, можна назваць падзеяй у літаратурным жыцці краіны 2007 года?
2. Што з напісанага за гэты год вы абзначылі б як асабіста творчымі вяршынямі?
3. Якой вам бачыцца будучыня беларускай літаратуры? Запрашаем узяць удзел у анкетаванні «Звядзі» паэтаў, пісьменнікаў, крытыкаў, літаратуразнаўцаў!

Татцяна ПАДАЛЯК.

«Літаратура абавязкова верне часова страчаныя пазіцыі...»

Гэта «скасаванне шлюбу», юрыдычна аформлена «развод» пісьменніцкай сям'і, падзел Саюза пісьменнікаў на «стары» і «новы» саюзы. Што азначае вяртанне прынцыпу «партыйнасці» у літаратуру? Хутэй, гэта пазітыўная з'ява, чым негатывіная. Прынцып, цяпер можна, нават не чытаючы твор, мець прыблізнае ўяўленне пра яго мастацкую, сацыяльную і ўвогуле вартасць — у залежнасці ад колеру пісьменніцкага білета, «партыйнага» прыналежнасці аўтара.

2. Што з напісанага за гэты год вы абзначылі б як асабіста творчымі вяршынямі?

«Творчымі вяршынямі» ў ідэале — навучыцца пісаць так, каб абыходзіць зусім без чытача. Без жадання надрукавацца. І нават не «ў стол». Ідэальная літаратурная вяршыня — гэта найперш перамога над паперай, над матэрыялам, гэта калі з бясформеннай грады слоў, думак, асацыяцый раптам узнікае жыццё паўнакроўны вобраз, і ты сам адчуваеш гэта. Пытанне: нашо яшчэ нехта? Той адзіна важны Чытач, дзякуючы якому ўсе мы існуюм на свеце, прачытае і без надрукавання...

Дык вось, калі я асабіста даб'юся гэтага, вытраюлі ў сабе жаданне друкавацца, калі напішу рэч, якую, спакойна і радасна ўздыхнуўшы, шчаслівы ад усведамлення, што выкулаш увесь, змагаю зарываць без шкадавання і выкінуць у сметніцу — тады і падымаю, і скажу ў інтэрв'ю: «Фу-у, нарэшце я дасягнуў творчай вяршыні». А пакуль пішу для чужых вачэй, аддаю напісанае ў друк — значыць, ніякі гэта не вяршыні.

3. Якой вам бачыцца будучыня беларускай літаратуры? Беларуска літаратура, як і любая іншая літаратура — гэта не проста чорныя знакі, раскіданыя на белае паперы, гэта ўнікальны спляк, комплекс усіх неабходных для нармальнага жыцця вядоў, гэта філасофія, культура, гісторыя, палітыка, грамадзянства, прырода, космас, псіхалогія і інш. Ва ўсе часе чалавек, якога не цікавіла літаратура, лічыўся непанаўчаным. Літаратура заўсёды з'яўлялася абсалютна дакладным крытэрыем таго, што адбываецца ў свеце, у грамадстве, у душах і ў галовах членаў гэтага грамадства, г. зн. нас з вамі. Іншымі словамі, літаратура — бадай, адзіны несумненны паказчык праўды. «Можна хлусіць у каханні, у палітыцы, у медыцыне, можна падмануць людзей і самога Госпада Бога — былі і такія выпадкі, — але ў мастацтве, у літаратуры падмануць нельга» (А. Чэхаў). Літаратура абавязкова верне свае часова страчаныя пазіцыі. Што датычыцца нашай роднай літаратуры, будучыня яе бачыцца мне аптымістычнай, перспектыўнай, творы, напісаныя на беларускай мове, у перакладах стануць даступнымі народам усёго свету, Беларусь неўзабаве атрымае ў галіне літаратуры свайго Нобелеўскага лаўрэата, і не аднага.

Андрэй ФЕДАРЭНКА, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя І. Мележа.

Алесь РАЗАНАЎ

НА ГЭТАЙ ЗЯМЛІ
Хто пытаецца ў мяне дарогу на ўсход, хто — дарогу на захад...

Нібы раздарожжа, я наказваю ўсім, куды іці, а сам застаюся на месцы — на гэтай зямлі, пад гэтым небам.

Занадта лёгка для глыбіні, занадта цяжка для вышыні, занадта цяжкія, каб падавацца ў які-небудзь бок...

Вось мая левая рука, вось — правая... Я кладу зерне ў дол — і яно вырастае ў дрэва: на адной галіне ў яго сонца, на другой — месяц, рознагалосыя птушкі з усіх калючых свету спяваюць на ім свае песні і ладзяць гнёзды...

Тут мой захад і тут — усход. 1962 г.

перасцерагае мяне першы анёл.

А без яе зноў упадзеш у мінулае, — перасцерагае другі.

Я іх абодвух разумею. Пісагі і апёкі на майм целе. Віхуры клічуць мяне падушцамі.

Зямля — частка мяне. І аністныя мечы анілаў пільна ўзіраюцца ў маю душу. 1981 г.

5 снежня беларускі пэат і перакладчык, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі імя Янкі Купалы Алесь Разанаў адзначае 60-гадовы юбілей. Шчыра віншваем!

— Аднак з гэтаго ношкіа ты не здолееш уступіць на неба,

У СІАУЗА МАСТАКОЎ НОВЫ СТАРШЫНЯ

У Беларускага саюза мастакоў змяніўся кіраўнік. Статут саюза не дазваляе займаць гэту пасаду больш за два тэрміны запар, якія выданы графік Уладзімір Басалыга ўжо адпрацаваў. На вакансію прэтэндавалі сем кандыдатаў. На апошнім з'ездзе Саюза мастакоў старшынёй быў абраны графік Уладзімір САВІН.

Пётр ВАСІЛЕВІЧ, «Мінск-Навіны»

«ЛІТАРАТУРНЫЯ АБСЯГІ»

Так называецца газета Гомельскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі. Выйшаў ужо трэці нумар (перыядычнасць — адзін раз у паўгода). Падводзяцца вынікі Першага абласнога літаратурнага конкурсу імя Кірылы Тураўскага. У матэрыяле «На зямлі Баяна» расказваецца аб кантактах абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі з літаратарамі Расіі і Украіны. Значнае месца адведзена прэзентацыі новых кніг паэтаў і празаікаў Гомельшчыны: альманаха «Нахтненне. Вдохновение», кнігі Тамары Кручэнкі і Лілі Бандрэвіч «Ад берагоў Дзясны да Сожа», зборнік пазізі Алены Анянэва «Ісповедальніцкія кожны», Ніны Шкляравай «Аберуч», Тамары Кручэнкі «Край бальбоўскай», кнігі Уладзіміра Гаўрыльова «Плата за каханне» і «Запах черемухи». Аналізуюцца новы зборнік пазізі Юрыя Фатэва «Русская печаль», творчасць Алены Анянэва. Намеснік докана філфака Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Францішка Скарыны, кандыдат філалагічных навук Леанід Кузьмін разглядае творчасць Анатоля Караленкі — пісьменніка-казачніка.

Міхась КАВАЛЁЎ.

На конкурс апавяданняў

Што прываблівае ў апавяданні Мікалая Мароза, дык гэта інтанацыя. Інтанацыя вясковага здарання, няспешнага вясковага жыцця і адсутнасці прысуду гэтаму жыццю: як было, як ёсць, так і будзе там, дзе сваё і чужыя папаллялі і перапліталі. Няма пачатку. Няма заканчэння граху. А на тое, чаго няма, і суду няма.

Віктар КАЗЬКО.

— Люблю яе, акаянную, і нікому не хачу пакаіцца!... — гаварыў Дзяніс без ценю збытнажанаці, не дзе за год да сваёй смерці.

Чаму «акаянную» і навошта пакаіцца Дзяніс Падголін? Пра гэта тады я не ведаў. Не хацеў лезці да чалавека ў душу, хоць меў, здаецца, на гэта права: зналіся мы не адзін год і былі надзвычайна сябрамі.

— Ты не смейся, — зноў, пасля доўгай і пакутлівай паўзы, папрасіў ён. — Калі паміраць, то хацеўся б разам з жонкай. У адзін дзень. Каб ляжаць з ёй на адным покуце. А мо нават і ў адной дамавіне...

Сказаў і замоўк — быццам аступіўся. Дзяніс нешта гняло — гэта я разумее, хоць прыкмет такой ягонай занепакоенасці раней не заўважаў. Але па тым, што абарваўся ён на словае, што зацяло чалавек, здагадаўся: не да канца верыць мне, свайму суразмоўцу.

Ад чаго было непамысна яму, што вярэдзіла сэрца — даведаўся не адразу, не ў той дзень, калі яны стаялі ў ягонай майстэрні, на мансардзе дома, каб разгавяцца на бакал густога віна. Пачуў пазней, калі Дзяніс памёр, паквоўліўся на заўчаснай пенсіі два гады і аддаў богу душу. Памёр у пакутах. Гэта таксама ўвядуў пазней — ад тых, хто ляжаў з ім у бальнічнай палатцы. Дык вось ці не назаўтра ж пасля жалобы і кінуліся некаторыя язякі пляскаць: адны хіхікалі, гаварылі пра Дзяніса як пра ануца, а не пра мужыка, другія ж божкалі, абурана ківалі галовамі, ганьбачы Дзянісава жонку Ганну.

І тады нечакана выплыла, успыхнула, як азарэнне, гаворка з Дзянісам за тры дні да яго смерці. Прышоў я да яго ў палату, перадаў кулёк, нешта з садзавіны, і мя выйшлі на калідор. Ён быў зблжальны тварам, асунуўся. Скупа ўсімхаўся бляжымі, выціпвілымі вачыма. Адварнуўся да падаконніка і ўтаропіўся ў акно. Маўчалі, але я прачуваў, што ён за раз расказаў такое, ад чаго ў мяне забаліць сэрца. Я чакаў, не хацеў блятаць ягоных думак.

«Я І ЗАРАЗ ХАЦЕЎ БЫ Ў РОДНУЮ ВЁСКУ ВЯРНУЦА...»

Масквіч з Чэрвеньшчыны сумуе і па роднай «Звядзе»

Пра свайго славуага земляка, ураджэнца вёскі Равецкі Бор (цяпер — в. Машчаліна), што на Чэрвеньшчыне, навукоўца, масквіча з больш чым саракагадовым «стажам» Аляксея Канстанцінавіча КАЎКУ я ведаю даўно. Асноўныя вехі яго пакурацстага шляху занатаваны ў раённай кнізе «Пам'яць».

З ранняга дзяцінства застаўся хлопец сіра-той, выхоўваўся ў Чэрвеньскім дзіцячым доме. Там ён, заўсёды кніжнік, вырашыў стаць бібліятэкарам. Гэту і тады даволі нязвыклую для хлопца прафесію набыў у п'яцідзесяці гады мінулага стагоддзя ў Мінскім бібліятэчным тэхнікуме. На практыцы яе асвоіў у Вялікапольскай сельскай бібліятэцы, якая і зараз існуе на Чэрвеньшчыне. Зольнага юнака заўважылі, і ён пачаў узыходжанне па прыступках «касмалогічнай лясцы». Чэрвень, Мінск, а затым і Масква. Некаторы час працаваў у Польшчы. Напрыканцы сямідзесяці Аляксей Каўка зацікавіўся беларусісткай. Ён займаецца даследаваннямі творчасці Я. Купалы, Ф. Багушэвіча, Ф. Скарыны, піша навуковыя працы, шмат дру-

куецца... З 1971-га года — кандыдат гістарычных навук, а з 1991-га — доктар філалагічных навук. Апублікаваў «Нарысы з беларускай гісторыі», архійныя дакументы пра жыццё і дзейнасць А. Бурбіса. Ён — укладальнік літаратурна-навуковых штогоднікаў «Скарніны», аўтар кнігі «Каб не забыцца...» (допісы розных гадоў), адметных успамінаў пра землякоў. У 1988-ым становіцца адным з заснавальнікаў і старшынёй Рады Маскоўскага таварыства беларускай культуры. За творчую даследную працу ўзнагароджаны медалём Франціска Скарыны.

І па сённяшні дзень яго душа імкнецца да сваёй малой радзімы. І няма для Аляксея Канстанцінавіча нічога даражэйшага і мілейшага за спелую матчыну мову, за роднасны сувязі. Гэты шчыры беларус і адзін з ушаноўных узрасцоў, калі не штогод, то адзін раз у два гады — абавязкова, прыязджае з Масквы ў Машчаліна, у Чэрвень. І сёлета ў юбілейны (адсвяткаваў 20 верасня) — сямідзесяці! — для Аляксея Канстанцінавіча год я нарэшце з ім пазнаёмлілася.

Калі мяне запрасілі на працу ў Маскву, я прыехаў у Машчаліна з шэсцю знайду па сваю Парыж? — Тут і падлічвае не выпадае. Колькі жыў — столькі езджу. Радзіма грукае ў сэрца, і зноў я на Чэрвеньшчыне.

— А ці часта ў Маскве сяняцца родныя мясціны? — Цяпер чамусьці радзей сны сяняцца. А калі і сныцца, дык толькі тады. То мая Равэка (вёска Равецкі Бор — С.А.), дзіцячая яшчэ... Барозы, якіх даўно няма... То мая Парыж... Чамусьці і да гэтага часу не прывыкнуў да назвы Машчаліна. Раней быў калгас імя Парыжскай Камуны. Але людзі ператлумачылі — Парыжа. Бывала, іду ў Чэрвень, малаго пераймаюць.

— Ты адкуль? — Дык то шлях гэты прымоўціца, па якім ідзеш... То людзі родныя, знаёмыя, якіх ужо няма... — Сэрца трымае, калі з'ехаў у Мінск, а пасля ў Маскву? Ці, мо, па малодзіці не было такога ўсведамлення прыналежнасці да роднага краю? — Вось гэта пытанне! Цяпер бы я так сказаў: па дурноце з'ехаў. Уявіў сябе камсамольскім дзеячам. І не скажаць, каб зацяткі кар'ерыст. З райкама камсамола — у абкам. А ў шасцідзесяці ў Маскву запрасілі. На той час гэта было — ого!

Ведаецца, мусяць, трэба чалавечу апынуцца ў процілеглай сітуацыі, іншым асяродку, каб усявядоміць сябе беларусам. На чужыне, у вялікім мегаполісе з хітрымі ўкладамі-раскладамі, ты раптам адчуваеш не тое што сваю інкашасць, а якуюсці непрыстасаванасць. Ты вольны, што я пэўна кажу, часта займаўся міжнароднымі адносінамі з Польшчай, наезджакі туды, удзельнічаў у творчых сустрэчах, дазваляў на суцэльнае замілаванасць роднымі краям, роднай мовай, я пачынаў цверзаецца.

Карацей, з'явілася магчымасць паглядзець на сітуацыю з боку. Калі не чужы родную гаворку, да якой прывык з дзяцінства, ні песень родных, мімавольна задумаваўся, сталець пачынаеш. І вяртаюцца на сваю Богам задарэную і мацёрскай выкладзёную сцежку.

— У 1954-ым вы пасля заканчэння бібліятэчнага тэхнікума прыехалі на сваё першае месца працы — у Вялікапольскую бібліятэку. І, як і разумоў, тады пачаліся Вашы сустрэчкі з раённай газетай? — Так. Ведаецца, калі казаць пра свае асабістыя вопыт, уражанні і памыць, ды я абавязана «Калектывіст» (ранейшая назва чэрвеньскай газеты «Раёныя веснікі» — С.А.) першымі друкаванымі творами. У 1954-ым я прыехаў на практыку ў раённую бібліятэку. Туды тры быў у Чэрвені. Нахрыбтаў нейкія вершы, графаманістыя, зразумела... «Пяцёр Беларусі» якісці надрукаваў. Восі і панёс я байку, здаецца, «Вожык і Мядзведзь», чэрвеньскаму рэдакцыю. Рэдактарам тады быў Леанід Францавіч Камароўскі. Ён сказаў мне: «Каўка, дык ты добрую байку напісаў! Прыходзь праз пару дзён, мы табе ганарар вышліш».

— І што? — Дык і выпісалі. Які ж я быў шчаслівы! Ён ён такі высокі, магутны. Устаў, сабраў супрацоўнікаў і кажа: «Не, вы толькі паслухайце...» І пачаў басавата чытаць маю байку.

А калі я працаваў ужо сакратаром райкама камсамола, рэдактарам стаў Міхалі Канстанцінавіч Крук. Яму натакі розныя прыносілі. І пад псеўданімам пісаў. Мы часта тады сустракаліся ў рэдакцыі. Я і цяпер гэта прыгадаваю светлым успамінам.

А вось зірніце на сферакапію — №134 (1121) «Калектывіст» за 19 лістапада 1954-га года. Тут змешчана мая замалюўка «Пра моладзі» (шудноўна і жыва напісана! — С.А.). Я зняў копію ў бібліятэцы Масквы.

— У Маскве захоўваецца чэрвеньскі «Калектывіст»? — Так. Калі я нарэшце зацікавіўся гісторыяй роднага краю, то ў тагачаснай Ленінскай бібліятэцы знайшоў чэрвеньскага «раёнку» за трыцятая гады мінулага стагоддзя і да п'яцідзесяціх. Замоўві пад-

чыку чалавек? Ты паглядзі: плюга-выён нейкі і... як падсмаленая мыла.

— Ты што? — акрупліла раптам вочы Ганна. — Ты ж яго не ведаеш. Можна, лепшага чалавек, як Адамка, і я не ведала.

— А тата? — Гэта іншае. Яго я ўсю дарогу шкадавала. Нейкі ён, як з нафталіна. Ён жыў усё, як чыгуначны будынік — ціха і правільна. Цягнік туды, цягнік сюды і — усё мінула ў мінутку. Як у немцаў! — Якія немцы, мам?! — крычала ўжо Алена. — На што ты гэтак пра тату? На што?..

Маці зацята маўчала. Яна, відаць, была ўжо не рада, што шырава ўсім адрылася сваёй старэйшай. Та я, трохі нясклэпістая ў сваёй высокай паставе, у многім па-яе была прыкметна папэтка, а мо і шчаслівы іень забавення. Побач ад пляча маці, ішла меншая дачка Волга, дробная і натапрыраная, як верабейка. Маленкі, бы дзіцячы паўжакушок у яе быў на шыі перахоплены, усюг раз абматына доўгім, ледзьве не да пяці шалікам, які яна марна спрабавала ускінуць на левае плечо сваёй дублёнкі — ён спаўзаў і зноў цягнуўся па снезе, матляўся ў нагах.

Старэйшая, Алена, крочыла зводзіла, быццам была не адной сям'і, чужой нябожчыку. Глядзела пад ногі, паглыбленая ў свае думкі. Ускінула вочы, калі машына завярнула ў завулак і — як працяяла яе нечыям, жахнула маланкай: Волга была, як дзве кроплі вады падобна на Адама. Абодва дробныя. І позірк іхня — усюміліна раптам — насмешліва-асцёржонная, і выцягнуўшы нась — усё выдавала на чужэска Алене. Не, брэйка, дык нейкага з запланканых вачэй, ці мейсця што можа прымоўціца ёй, прыцінутай жалобова?

Алена перад самай смерцю бацькі пасварылася з матуляй. Яна ўжо тады, а мо і раней (прадчуваўся, сэрца падказвала) заўважыла за ёй няладнае. Тата не вылазіў з бальніцы, а яна, Ганна, не прырчэчы, не баранілася, калі Адам на ноч заставаўся ў яе дома...

— Ты зблуга галава, мама! — кіпела Алена, седзячы ў матуліным доме на кухні. — На што табе гэты

Калі я быў у Германіі, у салдатчыне, атрымліваў лаўжы пісьмаў. Яны зараз у адным з мінскіх архіваў захоўваюцца. Пісьмы сясцёр-сялян... Мо, польскі дзесяцігоддзёў іх будучы чытаць, як мы з вамі зараз Баркулабаўскаю кропкі. Вось яго, наша слова жывое, душа народная...

— Раскажце, калі ласка, пра свае стасункі са «Звядой»... — О. «Звезда» заўсёды імманавала мне самым фактам свайго існавання. Гэта факта, якую я чытаў рэгулярна. А калі ўжо сьведом выйшаў на беларускі шлях, то ў Маскве яе выпісваў.

Дарчы, і з гэтай газетай у мяне звязаны цікавы ўспаміны. У п'яцідзесяціх гадах у Германіі я спытэў пісарам у палітдэканце. Туды прыходзілі ўсе рэспубліканскія газеты, і «Звезда» — таксама. Я яе прыскачываў і чытаў.

Памятаю, былі памфлетныя нататкі пра артыстку опернага тэатра. Збіраліся яны ехаць у калгас — ставіць канцэрт з оперным выступам. А гэтая артыстка забаставала. Ёй трэба было ў той час ці гэты купіць, ці курцыць і прыгатаваць. Ну, журналіст усё і анісаў. Радзам са мною спужаў зямляк. Я кажу: «Слухай, Мікалай, давай накіравацца ў «Звяду» пратэст». І напісала: «Мы, воіны Савецкай Арміі, ахоўваем межы нашай Радзімы, чытаем роднае слова, а некаторыя артыстыкі...» Восі які быў графаманісты допіс. І больш таго! Са «Звядзі» мне даслалі адказ: «Паважаны таварыш Каўко! Мы азнаёмліліся з вашым лістом. Паведамляем, што артыстка так болей рабіць не будзе...» (смяёмся). Нешта ў такім сэнсе. Я быў усцешаны.

Ну, а калі сур'ёзна, то па пазнейшым часе давалася мне «завішчана» на старонках «Звядзі». Яна надрукавала мой матэрыял пра скарынаўскай анкету. У Маскве тады я шмат атрымаў водгукаў. Хвалілі аднамісна жанру. Яшчэ друкавалі мой матэрыял пра смерць Янкі Купалы.

Шкада, што цяпер у Маскве «Звезда» не вышліш... — Аляксей Канстанцінавіч, а ці ёсць у Вас здаўма яшчэ штосёці напісаць пра родны край, пра яго людзей?

— Я пішу зараз нешта нахваліў успамінаў, партрэты землякоў. І пра сёстраў Алену і Валю ў майма канспекце даўно затаавана, не адрадагавана толкі. І пра дзежку Каўку, які амаль сто гадоў праехаў. На ўсю ваколіцу бы вядомы і ўцясляр, і пльытатон, і казанчкі. І вёсцы Горкі яго магілка.

Памятаю, малым «чапу» з Парыжа за 26 кіламетраў у Чэрвень з карабам ягад, каб прадаць дыкія кніжкі купіць. І раптам — воз едзе, грывіць. Пыніцца, бо дзіця пашкадавала...

— Ну, дык чыі жа ты будзеш? — Каўкаў? — Каўкаў унук? Ну, то садзіся. Такага дзеда унук траба падвезці... Пра маці са слоў сястры ўспомніў. Пра бацьку... Дык вось хацелася б усё гэта давесці да ладу. Можна, дасць Бог сіл і часу. Хоць ворыва маё ўжо не надта глыбокае, але баразну вёсці трэба...

— Пра маці са слоў сястры ўспомніў. Пра бацьку... Дык вось хацелася б усё гэта давесці да ладу. Можна, дасць Бог сіл і часу. Хоць ворыва маё ўжо не надта глыбокае, але баразну вёсці трэба...

— Пра маці са слоў сястры ўспомніў. Пра бацьку... Дык вось хацелася б усё гэта давесці да ладу. Можна, дасць Бог сіл і часу. Хоць ворыва маё ўжо не надта глыбокае, але баразну вёсці трэба...

— Пра маці са слоў сястры ўспомніў. Пра бацьку... Дык вось хацелася б усё гэта давесці да ладу. Можна, дасць Бог сіл і часу. Хоць ворыва маё ўжо не надта глыбокае, але баразну вёсці трэба...

— Пра маці са слоў сястры ўспомніў. Пра бацьку... Дык вось хацелася б усё гэта давесці да ладу. Можна, дасць Бог сіл і часу. Хоць ворыва маё ўжо не надта глыбокае, але баразну вёсці трэба...

— Пра маці са слоў сястры ўспомніў. Пра бацьку... Дык вось хацелася б усё гэта давесці да ладу. Можна, дасць Бог сіл і часу. Хоць ворыва маё ўжо не надта глыбокае, але баразну вёсці трэба...

— Пра маці са слоў сястры ўспомніў. Пра бацьку... Дык вось хацелася б усё гэта давесці да ладу. Можна, дасць Бог сіл і часу. Хоць ворыва маё ўжо не надта глыбокае, але баразну вёсці трэба...

— Пра маці са слоў сястры ўспомніў. Пра бацьку... Дык вось хацелася б усё гэта давесці да ладу. Можна, дасць Бог сіл і часу. Хоць ворыва маё ўжо не надта глыбокае, але баразну вёсці трэба...

— Пра маці са слоў сястры ўспомніў. Пра бацьку... Дык вось хацелася б усё гэта давесці да ладу. Можна, дасць Бог сіл і часу. Хоць ворыва маё ўжо не надта глыбокае, але баразну вёсці трэба...

— Пра маці са слоў сястры ўспомніў. Пра бацьку... Дык вось хацелася б усё гэта давесці да ладу. Можна, дасць Бог сіл і часу. Хоць ворыва маё ўжо не надта глыбокае, але баразну вёсці трэба...

— Пра маці са слоў сястры ўспомніў. Пра бацьку... Дык вось хацелася б усё гэта давесці да ладу. Можна, дасць Бог сіл і часу. Хоць ворыва маё ўжо не надта глыбокае, але баразну вёсці трэба...

Мікалай МАРОЗ

свайго вясені, якая баязліва закрывае ў вясковыя даялгяды...

Ён расказваў ёй, тады малой, які пазнаёміўся з Ганнай, я стала яна яму неўзабаве жонкай. Як пачаў ён кожны дзень на вяселінедзе пунчацца кіламетраў у яе вёску і хадзіла са мною на тое, каб сяца па мальберт. Ён быў улюблівым — гэта та не хаваў. Вучнем утойтай кахаў сваю аднакласніцу, але такі не прызнаваў яе ў гэтым. І заканчываў школу, быў стальым юнаком, а такі не адчаіўся. Пасля была другая сардэчная рана, з пары вучобы ў вучылішчы, але ўсё тая ж сарамлі-

ма, які меўся прыехаць і забраць яе з хатуліны, каб завесці да сябе ў вёску. На ёй была сьветлая сукаенка ў буйныя ружы, кофта, ускінутая наапахі, і газавая касынка, з-пад якой спакулілася выгладзі пунчацца кіламетраў у яе вёску і хадзіла са мною на тое, каб сяца па мальберт. Ён быў улюблівым — гэта та не хаваў. Вучнем утойтай кахаў сваю аднакласніцу, але такі не прызнаваў яе ў гэтым. І заканчываў школу, быў стальым юнаком, а такі не адчаіўся. Пасля была другая сардэчная рана, з пары вучобы ў вучылішчы, але ўсё тая ж сарамлі-

ма, які меўся прыехаць і забраць яе з хатуліны, каб завесці да сябе ў вёску. На ёй была сьветлая сукаенка ў буйныя ружы, кофта, ускінутая наапахі, і газавая касынка, з-пад якой спакулілася выгладзі пунчацца кіламетраў

Факт

ЦІ СТАНЕ ЛЫСЫ КУЧАРАВЫМ?

Стане. Аб гэтым нам раска- зала выканаўца абавязкі за- гадчыка Тэсплеўтычнага ад- дзялення Рэспубліканскага на- вукова-практычнага цэнтра ра- дыяцыйнай медыцыны і экало- гіі чалавека, што знаходзіцца ў Гомелі, Тамара СТАКАН.

Як вядома, у міжнароднай практыцы лячэнне такога захвор- ваньня, як аблысненне, праводзіць- ся з дапамогай і прымяненнем гарманальных прэпаратаў, якія, як гавораць у цэнтры, нашы людзі не вельмі давяраюць, асцерагаючы- ся аддаленых негатыўных вынікаў для здароўя. Таму ва ўказанай ме- дыцынскай установе распірадава- на (дарэчы, упершыню ў нашай краіне) свая метадыка нарощ- ваньня валасоў на розных участ- ках цела чалавека. Выпадзенне іх бывае ачаговае, татальнае і суб- татальнае, а сама шчама лячэння ўключае ў сябе цэлы комплекс медыкаментозных прэпаратаў і метадаў, у тым ліку іголкарэфлек- са-, баратэрапію і г. д.

— У нас, — гаворыць Тамара Аляксееўна, — прарыхляецца ўжо каля ста чалавек, і стоперацэнт- ны эффект дасягнуты ў дачыненні да тых пацыентаў, у якіх было ачаговае выпадзенне валасоў, у астатніх жа — 50-працэнтны эффект. Азін курс лячэння пра- цягваецца два тыдні, і для поў- нага выздараўлення патрэбны некалькі курсаў у залежнасці ад паталогіі. І яшчэ. За такімі па- цыентамі ўрачы ўстаўляюць медыцынскі кантроль на працягу пяці гадоў.

Уладзімір ПЕРНІКАЎ.

«Гарачая» лінія Упраўлення аховы здароўя Мінскага аблвыканкама (017) 220 20 25

18 СЕННЯ: 9.00—12.00 — галоўны ўрач Мінскага абласнога праціўбу- ркельнага дыспэнсэра Андрэй Патровіч МІЦЬКО. 14.00 — 17.00 — галоўны спецыяліст па медыка-сацыяль- най экспертызе і рэабілітацыі Упраўлення аховы здароўя Леа- нідэа Леанардаўна ВЫСОЦКАЯ.

ПРЫ КУПІ ПАЦУКА МЕДЫКІ РАЯЦЯ ПАТРАБАВАЦЬ ВЕТДАВЕДКУ Наступны 2008-ы год па- вядзе Усходняга календара — год Пацука. Некаторыя гра- мадзяне маюць намер пада- рыць у навагоднюю ноч сва- ім родным і бліжнім не фар- фаравага або плюшавога грызуна, а самага сапраўдна- га, які, без сумнення, асаб- лівае захваленне выкліка ў дзяцей.

Як адзначыла галоўны эпідэ- міёлаг Міністэрства аховы здо- рожжя Беларусі Іна Карабан, «га- лоўнае, каб пацук быў набыты ў заамагізіне і пакупніку далі ве- тэрынарную даведку аб здароўі грызуна». Толькі тады можна быць упэўненым, што жывёла не з'яўляецца перадачы для дама- чадцаў. Каб пазбегнуць заражэн- ня небяспечнымі інфекцыямі, дэ- каратывнымі пацукі не павінны кантактаваць са сваімі дзіцмі су- родзіцамі, а таксама іншымі жывё- лямі.

Ручныя пацукі звычайна з'яў- ляюцца патомкамі прыручаных шэрш (пасюкоў) або — радзей — чорных пацукі. Існуе мно- ства разнавіднасцяў пацукі, якія адрозніваюцца афарбоўкай, ко- лерам вачэй і г. д. Сярэдняя пра- цягласць іх жыцця складае 2—4 гады. Дэкаратывныя пацукі мо- гуць быць ласкавымі і незвычай- на кляпатлівымі, яны ўсёбядны, прыстаюцца да самых роз- ных умоў. Аднак грызуны часта спрабуюць на «зубок» усё, што ім трапіцца. Таму, каб маё- мась не пацярпела ад іх зубоў, пацукі трэба трымаць у спецы- яльных клетках.

Юлія ПАДЛЯШЧУК, БЕЛТА.

НЕПТУН І РУСАЛКА Ў ГРОДЗЕНСКИМ АКВАПАРКУ

Нептун, Русалка і іншыя казачныя персанажы Стрэ- дзі 3 снежня выхаванцаў Гро- денскай спецыялізаванай сярэдняй школы для дзяцей з парушэннямі слыху ў фіз- культурна-аздараўленчым комплексе «Аквацэнтр». Арганізатары гэтай добрачын- ной акцыі пастараліся на славу, ад тэатралізаванага прадстаўлен- ня, гульні і конкурсу на вадзе засталіся ў захваленні і іх удзель- нікі, і «балельшыцы». Прыклад, варты пераймання, пакольні ў аб- ноўленым некалькі гадоў таму ФАКУ створаны выдатныя умовы для наведвальнікаў самага роз- нага ўзросту.

Барыс ПРАКОПЧЫК.

У дзень народзіну шыфра ві- таем найстарэйшага, адданую падпісчыцу сп. ХУДАЛЕЙ са Свіслач. Здароўя Вам, шануюная Вера Фёдарэўна, нев- вычэрпнай энергіі і бадзёрнасці, рад- дасных турбот, гас- цей, любові... Звяздзючы.

Прамая лінія

ЗДAROЎЕ ЖАНЧЫНЫ — ЗДAROЎЕ НАЦЫІ

На пытанні адказваюць дацэнт кафедры акушэрства і гінекало- гіі Беларускага дзяржаўнага медыцынскага ўніверсітэта, канды- дат медыцынскіх навук Віталь ДУДА і дацэнт кафедры акушэрства і гінекалогіі Беларускай медыцынскай акадэміі паслядыпломнай адукацыі, кандыдат медыцынскіх навук Уладзімір ДУДА.

— Званю з Мінска. Ірына Мікалаеўна. У мяне дысплазія шышкі маткі І ступені і перы- ядычна гіперплазія. Урач, акра- мя лэчэння, прапанавала мне прымаць б'ядаб'які, у прыват-насці індыйно. Ці варта гэта ра- біць?

— Мы размаўлялі з пацыента- ми, якія прымалі б'ядаб'які. Вод- гукі самія станоўчыя. Але справа не толькі ў б'ядаб'яках. Чалавек проста па-іншаму ставіцца да свайго здароўя, мяняе свой лад жыцця ў больш здарова бок. Хут- чэй за ўсё, тут мае месца псіха- лагічны момант. Калі чалавек ве- рыць у тое, што гэтыя прэпараты яму дапамагуць, яны і сапраўды дапамогуць. Калі ж нават самыя лепшыя лекі хворы будзе прымаць без веры ў выздараўленне, то і вынік можа быць сумніўны. БАДы цалкам могуць прымяняцца як да- датковы варыянт, але я — прыхіль- нік традыцыйных метадаў лэчэн- ня, асабліва пры перадакавых стан- сах.

— Надаея. Тэлефаную з Мінска. Нядаўна я паставіла спіраль. І вось ужо два тыдні ў мяне крывацішчы выдзеленні. Акрамя таго, крывацішчы ўзмац- няецца. З чым гэта можа быць звязана? І што мне рабіць?

— Узмацненне кровавыдзелен- няў пасля ўвядзення ўнутрыматэ- чнага сродку (УМС) можа быць зья-

ці, такі стан можа быць звязаны з захворваннямі страўніка, іншых ор- ганаў і сістэм. Калі гэта ўсё ж зв'яз- ана з цяжарнасцю, што могуць па- цвердзіць аналізы мачы, то лэчыць- ся тэрэа ў залежнасці ад праўі, ад рэжыму дыеты харчавання. Мо- гуць быць прызначаны лекавыя сродкі.

— Настасся з Гродна. Як вы лічыце, прысутнасць мужа пры родах ідзе на карысць пра- цэсу?

— Гледзячы на якім этапе ён прысутнічае. Удзел мужа падчас родаў жонкі мае я спрыяльны, так і неспрыяльны бакі. Спрыяль- на, калі жонка адчувае падтрым- ку мужа ў пераародавай палаце. А вось працэс саміх родаў не зусі- м спрыяльна можа адбійца на мужы. Ён можа нават страціць прытомнасць ад убачанага. І не- вядома каму трэба будзе аказваць дапамогу: ці то маці, ці то баць- ку... Пасля з'яўлення дзіці на свет, муж стаіць ля галавы маці, яму могуць даць перарэзаць пу- шавіну. Як правіла, у мужчыні, які браў удзел у родах, больш моц- на развіты бацькоўскі інстынкт.

— На провадзе Маладзеч- на, тэлефануе Ганна. Як правільна падабраць кантрацэп- тывы? Што пры гэтым трэба ўліч- ваць?

— Неабходна ўлічваць узрост, рэжым паловага жыцця, наяў- насць захворванняў, якія спад- рожнічаюць, памеры маткі і фо- натып. Юнасаў шмат. Гэта паві- нен вырашаць акушэр-гінеко- лог з улікам таго, радкала жан- чына ці не і якія не бліжэйшыя планы на год-пяць.

— Наталля Пятроўна з Лі- ды. Ці можна падчас цяжарнас- ці фарбаваць валасы?

— Есць розныя фарбы і іх хімі- ны склад па-рознаму можа ўплы- ваць. У некаторых, напрыклад, утрымліваюцца свінцовыя дабаўкі, што адназначна неспрыяльна лю- бдзе адбівача на цяжарнасці. Лю- бдзе хімічнае ўздзеянне не на карысць, асабліва на ранніх тэрмі- нах цяжарнасці.

— Соф'я Іванаўна з Оршы. Мне 85 гадоў. Калі мне было га- доў 40, урачы знайшлі фібра- міёму. Некалькі гадоў назірала- ся ў спыялістаў. Але потым адбылося вельмі моцнае крова- цячэнне. Зрабілі экстрэмацую маткі і рэзекцыю аднаго яечні- ка. Пасля гэтага пачаліся частыя «прыльвы», як пры кліма- се. Так цягнулася 10 гадоў. За- тым усё спынілася. А год-пау- тара таму сітуацыя аднавілася, праўда, не так моцна. Але гэта ўсё роўна пераносу дрэнна. Да таго ж, перад прыльвамі абваст- раюцца хранічныя хваробы. Ні- хто не ведае, у чым прычына. З чым гэта можа быць звяз- на? Ці можна мне дапамагчы?

— З улікам сказанага ў плане аперацыйнага ўмяшання, то маючы на ўвазе ваш узрост і наяўнасць сімптомаў, нам неабходна звярнуць да акушэра-гінекалага. Ён дасле- ддуе жаночыя органы, якія засталіся. Часта можа мець месца наяўнасць пухлінпадобнага ўтварэння яечніка, і аб'ёмуюльвіцае дадзенае сімп- томатыку. Пацідаць гэту праблему без даследавання не варта.

Святлана БАРЫСЕНКА, Вольга ШАЎКО.

Пытанне — адказ

«Хадоркін, Шушкевіч і іншыя «дактары» заклікаюць алкаголі- каў «узняцца над сваімі слабасцямі». І вось я хачу спытаць: «Колькі тых, хто пабываў на іх сеансах, атрымалі сапраўдную дапа- могу?». Трапіць на гэтыя сеансы хворым дапамагоўца родныя, бацькі, часта маці-пенсінеркі, якія не губляюць надзеі на вы- здараўленне блізкага чалавека. А што ў выніку атрымаўцаца? Дарэмна патрачаны грошы, заробленыя пры гэтым не самімі алкаголікамі... Што характэрна, пасля гэтых сеансаў у алкаго- лікаў адбываюцца яшчэ большыя зрухі ў псіхіцы, яшчэ большая залежнасць.

Калі хворы наведвае ўрача ў паліклініцы, то яго лэчаць адна- го, ставяць яму дыягназ, прызначаюць лекі... А тут? Сеансы — для ўсіх разам. І ніякай адказнасці, ніякага клопату пра далей- шы лёс... Алкаголіка не пераробіш, але ж урач аб'ядае дапама- гчы яму стаць чалавекам. Тэма гэта для мяне вельмі балючая. Таму і напісала.

Не так даўно даялося пануць ад аднаго выдаскачнага спецыяліс- та ў галіне барабшчы з залежнасця- мі цікаваю рэч. Безвынікова спра- бававу ён разам са сваімі калегамі патлумачыць нямецкаму калегу аб шырокай распаўсюджанасці кацідра- ваньня ў Беларусі. Той проста не мог зразумець, што гэта за працідра- такая. Гэта так, у якасці ўступу...

Паважаная спадарыня Самусе- ва А! Дазвольце мне адказаць на ваш ліст прастой мовай журналіс- та (хоць, безумоўна, я буду абліра- рацца на меркаванні розных спе- цыялістаў, з якімі даялося размаў- ляць) на тэме алкагольнай залеж- насці. На вялікі жаль, я цудоўна разумею ваш боль. На вялікі жаль, таму, што сярод маіх знаёмых су- стракаюцца дзюсяткі і дзюсяткі лю- дзей, якія або злужываюць алка- голем, або ўжо хвароюць на алка- голізм. І, адпаведна, я ведаю яшчэ больш тых, хто жыве побач з вы- шэйпамінянымі асобамі.

Есць у маім акружэнні і такія, хто прайшоў працідру кацідравання. Запаліць грошы і літаральна праз хвілінку пакінуў залу, дзе адбывалася «падзея» з пануцім выкананага доўгу. Самае цікавае: там нека- тры пакуль «дапамагае»: трымаюць- ся вольныя і даяваюць, і іншыя справа, тэрмін кацідрацыі, наколькі я ведаю, яшчэ не скончылася...

Але я пераканана ў адным: у што верыць, тое і спраўджаецца. Вершы ў народныя прыкметы, зна- чыць, абавязкова будзе адзна- чаць узасамаўзв'яз паміж «пустым

адзін закон жыцця: святое месца пустым не бывае. Можа, людзі (за- залежны ад алкаголю, тытуню, нар- катычных рэчываў, сексуальнага за- давальнення і г. д.) папросту так за- паўняюць нейкую пустэчу? Хаваюць- ся ад дасуццяга саграваління любо- ві, шырай гутаркі, сапраўднага клопату. Не ўсе бацькі, на жаль, ад- розніваюць апенку ад клопату. Кло- пат дазваляе дзіцяці павяршыць у са- праўднасць чалавечыя пацуды, адчуць сабе самастойным і распра- віць крылы, а апенка проста абпаль- вае гэтыя крылы. Я параўнала б пі- тучных людзей з бутонамі, якія ні-

нік, стой — раз, два!». На самай справе, з таго моманту як я пача- ла «пісаць на медыцынскія тэмы», мяне перастала здзіўляць жадан- не людзей вырашаць праблемы са здароўем... адным ішаўчыком паль- ца ад дасуццяга саграваління любо- ві, шырай гутаркі, сапраўднага клопату. Не ўсе бацькі, на жаль, ад- розніваюць апенку ад клопату. Кло- пат дазваляе дзіцяці павяршыць у са- праўднасць чалавечыя пацуды, адчуць сабе самастойным і распра- віць крылы, а апенка проста абпаль- вае гэтыя крылы. Я параўнала б пі- тучных людзей з бутонамі, якія ні-

Для таго, каб і сам хворы, і яго сваякі заслужылі цвярозвае жыццё, давадзіцца не жартоўна папрацаваць. У тым ліку і ад уласна фізіч- ной залежнасцю. Самастойна пе- рамагчы яе амаль немагчыма. Ну вось, скажам, вы — чалавек, у яко- ва я няма праблем з алкаголем, але вы, напэўна, любіце што-небудзь смачныяе. Мучное, салодае, вондажана, салёнае. Паспрабуйце сказаць сабе «стоп!», больш я та- кое не ўжываю. Паглядзім, колькі вы пратрымаецеся. Як кажаце, што прайні і гарэлку немагчыма супа- стаўляць. Напраўда, усё залежнасць і маюць абсалютна аднолькавую прыроду. Акрамя таго, чым больш трымаеце сябе ў руку, тым мац- ней гайдануцца ў вагі ў адваротны бок. Зрыў непэзбегчы. Барабшчы з псіхалагічнай залежнасцю патра- бую пераароднае залежнасці фізіч- ной. Набліжэнне да станоўчага вы- нукі грунтуецца на трох асноўных умовах: ўжыванне медыцынскіх пра- паратаў, аддаленне ад ранейшага акружэння і пошук новых заняткаў.

Усё іншае ніякага значэння не мае. Напрыканцы я скажу так: у вас, паважаная наша чытка, ёсць два выйсці: несьці свой крыж і ні- кога не рабіць аб'ём — змагацца. Любюць таго, каму вы жадаеце леп- шай долі, і маральна падтрымлі- ваць яго на самым складаным шляху — шляху вяртання да сябе.

З павялічэннем гэтага прабле- ма наогул здымаецца. Дарчы, сам рэжым узяцця чаркі сімвалізуе ўзвышэнне напую над самім сабой — слабым, ншчасным, па-са- праўдому дастойным спачування. А згодна з трэцім законам жыцця, нельга ствараць сабе куміра. Той, хто робіць накіш, павольна гіне. Ал- каголь валодае ўнікальнымі вар- тасцямі: яму непрыкметна ўдаецца абсалютна спустошыць чалаве- ка, праглынуць яго душу, загубіць цела і падвесці да краю бібліі.

І ось на гэтым, як правіла, эта- пе блізка хворага кажуць яму «ця-

— Усё гэта вельмі складана, — тлумачыць загадчык аддзела навукова-інавацыйнай працы Інстытута генетыкі і цыталогіі ІНАН Бе- ларусі, кіраўнік групы малекулярнай генетыкі жывёл, кандыдат біялагіч- ных навук Марыя Міхайлава. — Тыя, у каго ёсць хатнія жывёлы, гэта веда- юць. Да прыкладу, калі камяна карміць толькі сукім кроям, а пра вадзічку забывае, то жывёліна хутка памрэ, бо яе нрыкі не адолеюць такую нагру- зку. Можа Пустай такі вопыт праводзіў, што мэтанакаравана карміў мышы толькі бульбай, хай і генна-мадыфікаванай. І гэта нату- ральна, што ў крыс пачаліся праб- лемы са страўнікам. Нічым нель- га злужываць. Да таго ж азін эксперымент нічога не даказвае. 25 краін Еўрасаюца сеюць генна-мадыфікаваныя расліны — яны ж сабе дрэнна не зрбюць. Хоць і прайшоў няшмат часу, каб сцвяр- джаць, што трансгенныя прадук- ты небяспечныя, тэарэтычна яны бяспечныя. У нашым страўніку ўсё, што мы ядым, распадаецца на структурныя адзінкі. Але пакуп- нік у краме мае права ведаць, які прадукт ён набывае: натуральны ці генна-мадыфікаваны. Таму ўсе прадукты, якія ўвозіць у нашу краі- ну, правяраюць на змяшчэнне ГМА і ў нашым інстытуце. Галоўнае — не забараніць той ці іншы прадукт, а праінфармаваць пакуп- нікаў.

Пакуль ніводны сорт трансген- ной сельскагаспадарчай культуры ў нашай краіне не вырошчавецца. Аднак у 2006 годзе скончылася праграма па паскораным развіцці малекулярна-генетычна даследа- ваньняў. У гэтай праграме выкон- валася 36 праектаў. У выніку ў ла- бараторыях створана бульба,

Прафілактыка

АЛЕРГІЯ НА ВАЧАХ

Алергічны кан'юнктыўіт — адна з самых распаўсюджаных праблем вачэй. Ад чаго ён узнікае і як з ім справіцца?

— Часцей за ўсё гэту паталогію выклікае пылок дрэў. Для такога кан'юнктыўіта характэрна сезоннасць. Інакш кажучы, праблемы з вачамі ўзнікаюць толькі вясной або ў летнія месяцы. Акрамя таго, прычынай алергічнага кан'юнктыўіта могуць быць так званы бытавыя алергены, — гаворыць дацэнт кафедры алергалогіі Беларускай медыцынскай акадэміі паслядыпломнай адукацыі, кандыдат медыцынскіх навук Людміла МАСЛАВА.

Вочы, якія скура, лёгкія ці сасуды могуць залішне рэагаваць на нейкія рэчывы. У гэтым выпадку запаленча ўнутранага абалонка павек, якая называецца кан'юнктывай. Захворванне суправаджаецца сьверба- м, адчуваннем пяску ў вачах і слязьмі.

Для многіх, звычайна для жанчын, самае непры- емнае — касметычны эффект, які сур'ёзна спуче зры- емнае. Справа ў тым, што кан'юнктыўіт называюць «хваробай чыровых вачэй». Сапраўды, алергія перш за ўсё выклікае прыкметнае пачырваненне вачэй. Дэ таго ж моцны сьверб проста вымушае церці вочы, з- за чаго лопаюцца дробныя сасудзікі. Так што пры моцным кан'юнктыўіце даводзіцца насіць цёмныя акулеры ці ўвогуле не выходзіць з дому.

У залежнасці ад прычын, якія выклікаюць алергію на вачах, адрозніваюць некалькі яе разнавіднасцяў. Першая называецца лекавай. Пры ёй сіліэтыя павек запаленча пасля прыёму нейкага медыцынскага пра- парата. Найбольш небяспечнай з'яўляюцца кроплі для вачэй, менавіта я іх часцей за ўсё развіваецца алер- гія. Бо ў дадзеным выпадку адбываецца непасрэдыны кантакт алергена і кан'юнктыўі. Але часам гэтага не патрабуецца — дастаткова таго, каб «забароненае» рэчыва трапіла ў кроў. Таму кан'юнктыўіт можа выклі- каць і таблетка, так і уку. Рэакцыя можа праявіцца праз гадзіну ці праз некалькі гадзін і нават некалькі дзён пасля прыёму злэшчаснага медыкаменту.

Есць адна забароненнасць: чым раней узнікне хва- роба, тым больш востра яна працякае. Марудзіць нельга, трэба тэрмінова праеконсультавацца з урачом і пачаць лячэнне. Як правіла, ражамендуецца праціўалергічныя кроплі для вачэй. Часам гэтага бывае недастаткова, і ўрач прапісвае закапанне спецыяльных гарманальных прэпаратаў. Яны вельмі хутка здымаюць запаленне.

У некаторых выпадках прызначаюцца таблеткі кіштату супраценну, тавегулу. Іх ражамендуецца пры- маць на працягу 5—6 дзён. Гэта дастаткова праціў- лярмі тэрмін, таму ўрач абавязкова павінен папярэдзіць

Святлана БАРЫСЕНКА, Вольга ШАЎКО.

НАВОШТА ПАТРЭБНЫ ЛЮДЗЯМ ЖЫВЁЛЫ І РАСЛІНЫ «X»

Сёння нямаю людзей, якія, набываючы прадукты ў кра- ме, глядзяць, колькі ў складзе літарак «Е», розных фар- бавальнікаў і кансервантаў. Але не кожны зверне ўвагу на тры літары ГМА ці ГМІ, якія, ведаю мы іх расшыфру- юць, магчыма, сыгралі б вызначальную ролю ў выбары на- быць прадукт ці не. Ва ўсім свеце да ГМА ставяцца неад- назначна: некаторыя лічаць іх небяспечнымі, а некато- рыя, наадварот, вельмі карыснымі... Так ці інакш, гэтыя тры літары вельмі хутка ўвайшлі ў наша жыццё і рана ці позна кожны чалавек сутыкнецца з імі...

Трансгенная мыш і «натуральная».

Спачатку трэба разабрацца, што такое ГМА (генна-мадыфіка- ваныя арганізмы, ГМІ — генна-ма- дыфікаваныя інгрэдэенты)? Генна-мадыфікаванымі, яшчэ іх на- зываюць трансгеннымі, могуць быць і расліны, і жывёлы. У іх ге- номе (сукупнасць генаў) уласцівая пэўнаму арганізму прысутнічае чужародны ген. Да таго ж гэты «чужак» там не проста сядзіць, але і актыўна вырабляе (экспрэ- суюе) нейкі бялок. Стварэннем ГМА займаецца генная інжынерія. Менавіта вучоныя гэтай галіны могуць перанесці ў расліну ці жывё- лю гены любога арганізма. Для чаго гэта робіцца? Напрыклад, у расліны ўводзіць чужы ген, каб павысіць якасць сельскагаспа- дарчай культуры. ГМ-расліны ўстойлівыя да гербіцыдаў, шкод- нікаў і хвароб. Плады трансген- ных раслін захоўваюцца больш часу, чым плады натуральных, і маюць павышаную харчовую каш- тоўнасць. Да прыкладу, бульбу, у якую ўвёлі спецыяльны ген, не ёсць каларадскі жук, хоць яна ні пахам, ні смакам не адрозніваецца ад натуральнай. І гэта дзавя- ляе значна павысіць урадлівасць насьці. Але ГМ-бульбы ў свеце не так шмат. Самыя распаўсюджаныя ГМ-расліны — соя, баваюна, кукуруза, рапс, а таксама нярд- ка сустрэкаюцца рыс, арахіс, га- рох і інш. Амерыканскія ферме- ры, якія ў большасці сталі вы- рошчываць ГМ-культуры, за кошт змяншэння выкарыстання гербі- цыдаў і ўгнаенняў атрымліваюць даход 4—5 млрд долараў у год. А аргенціны ў 2000 годзе атрымалі

даход у 2 млрд долараў за год вырошчвання генетычна-мадыфі- каванай соі. Вырошчваюць ГМ- расліны таксама такія краіны, як Іспанія, Партугалія, Францыя, Германія, Чэхія, Румынія, Венг- рыя, Аўстралія і інш. Таму так ці інакш у нашу краіну трапляюць трансгенныя прадукты. Напрык- лад, сою выкарыстоўваюць у якасці дабавак у мясныя каубас- ы, ветчыну, пельменны фарш. Соевую мучку дадаюць у розныя хлеббабулячныя вырабы, цукеркі, а соевы алей нярдка — у дзіця- чае харчаванне.

Ці бяспечныя гэтыя прадукты для здароўя чалавека? Аб гэтым гаварыць яшчэ рана, бо ўсюга ка- ласу 25 гадоў чалавек ужывае іх у ежу. Магчымасць з'яўлення рэчыва- не, небяспечных для чалавека, пры трансгеннай мадыфікацыі іс-

не. Брытанскі вучоны Арпада Пустай, які займаўся вывучэннем таксінасці бульбы з генам лекціна, прызначаюцца для ўстойлівасці ад шкідных насякомых, прыйшоў да высновы, што трансгенныя прадук- ты небяспечныя. У лабараторных пацукі, якія харчаваліся трансген- ной бульбай, назіраліся адхіленні ў росце, а таксама падаўленне імуннай сістэмы. Пустай падтрыма- лі яшчэ 22 вучоныя. Аднак шэсць дзяцей, якія правяралі вынікі яго даследаванняў, абверглі высновы. Эксперты палічылі, што з-за неда- хопаў у планаванні і выкананні экс- перыментаў, выявіць прычыну змя- ненняў у пацукі немагчыма.

Знакамітая бельгійская карова.

Увогуле, у свеце гэта практы- чна не новае. Есць і іншыя жывёлы, якія экспрэсуюць карысны бялок для людзей. Напрыклад, ёсць трансгенныя мышы, якія карыснае рэчыва (інсулін) выдзяляюць у ма- чую. Гэтае рэчыва вучоныя потым здабываюць хімічнымі метадамі. Вучоныя ва ўсім свеце лічаць, што не важна, адкуль збіраць лекі, калі яны неабходныя для чалавека. Сёння ўжо створана 20 тыпаў трансгенных кароў, коз, свінак, авечак і трусоек, якія прадцюрваюць фармацэўтычныя рэчывы. Сярэд іх такія, як «антырамбін» (бялок, не- абходны людзям, у якіх вялікая ступе- нь алёўкаў, якія рыхтуюцца для аперацыі), «антытраспісін» для ля- чэння цырозу пчонок, «антэфер- рон», «інсулін» і інш...

Зараз у Германіі працуюць над новым гатукам гароху, які змяш- чае антыцела да інфекцыйных за- вораўнаў. Таксама па ўсёй Еў- ропе генетыкі выдцў распрацуюць ад СНІДУ, сухоты і дыябету. Лекі, якія атрымліваюць геннай інжыне- рыяй, яшчэ і выгадна любіць дзяр- жавае. Калі кошт аднаго кілаграма лекавага рэчыва, якое атрымалі натуральным шляхам, каштуе, на прыклад, 4—5 млн долараў, то та- кія ж лекі, здабываць з дапамогай геннай мадыфікацыі, будуць каш- таваць у 8—10 разоў менш. Таму зараз развіваецца цэлы напрамак у навуцы, для стварэння трансген- ных жывёл, якія ў будучым змогуць стаць донарамі пры транспланта- цыі органаў чалавеку. Праўда, у ЕС на гэтыя даследаванні аб'яўлены маратары.

— Атрыманне трансгенных арганізмаў павіна вырашчацца ў лю- бод дзяржаве з комплексным па- дыходам, — упэўнена Марыя Яго- раўна. — Трэба стварыць закана- даўчую базу, якая б рэгулявала гэ- тую галіну, і эксперыментальныя палі, на якіх будзць выпрацоўваць да генна-мадыфікаваны сельска- гаспадарчы культуры. Мы ж, ву- чыкі, будзем забяспечваць галоў

Мікрафібра + лайкра=камфорт для жаночых ног

Напэўна, з таго часу, як іміджым канцэрнам «Дэюном» была вынайздзена лайкра (сінтэтычнае эластановае валакно), жаночыя калготкі назаўсёды перасталі быць проста прадметам жаночага туалета. Сёння разнастайныя вырабы як замежных, так і беларускіх вытворцаў не толькі падкрэслваюць вартасці жаночых ножаў і хаваюць пэўныя недахопы фігуры, але і выконваюць некаторыя лячэбна-прафілактычныя функцыі, напрыклад, папярэджаюць варыкознае пашырэнне венаў. Разабрацца ў разнастайным асартыментам жаночага тавару, прадстаўленага на беларускім рынку, не заўсёды проста. Тым не менш паспрабуем даць прыгажуням некалькі карысных парадаў.

Перш чым набыць чарговую пару зусім нятанных калготак, з ёй трэба пазнаёміцца бліжэй. Таму паспрабуйце прадаўца акуртана распячатаць упакоўку і...панюхайце калготкі. Калі ад калготак выходзіць моцны прыемны пах, не сумнявайцеся — перад вамі высакакасны тавар. Справа ў тым, што многія буйныя замежныя вытворцы спецыяльна араматызуюць сваю прадукцыю, каб абараніць яе ад падрабка. А фальсіфікатары на дарагія аддушкі расквашваюць ца неахвотна.

Па таўшчыні ўсе сучасныя калготкі падзяляюцца на вельмі тонкія ці проста тонкія калготкі (5—10 деп), сярэднія ці звычайныя (15—20 деп) і тоўстыя ці вельмі тоўстыя з дабаўленнем ваты, баваўны, акрылу і г.д. (30 і больш деп). Як правіла, гэта інфармацыя заўсёды змяшчаецца на ўпакоўцы. Аднак не варта блытаць лічбу, якая ўказвае таўшчыню пражы ў адзінках вымярэння (деп) з працэнтам утрымання ў вырабах лайкры: лайкры ў жаночых калготках можа быць толькі да 30 працэнтаў. Калготкі, у якіх лайкры больш як 30 працэнтаў, могуць быць толькі з медыцынскім эфектам. А калі на ўпакоўцы ўказана ўтрыманне лайкры ад 3 да 5 працэнтаў, гэта значыць, што ў дадзеным выпадку лайкра ўтрымліваецца толькі ў поясе калготак, што, зразумела, таксама немалаважна, бо дзякуючы ёй пояс не закручваецца, а шчыльна прыляганне да цела папярэджае спазматэчнае калготак. Увогуле ж нават невялікая дабаўка лайкры ў пражы забяспечвае жанчынам камфорт: калготкі шчыльна аблягаюць жаночыя ногі і не ўтвараюць на іх складкі і пухыры. Да таго ж калготкі, у якіх лайкры больш як 10 працэнтаў, устойлівыя да злашчасных зацяжак. І нават калі зацяжка ўсё ж утварылася, яе можна расправіць, пацігнуўшы палатно калготак акуртатна ў розны бакі.

Расцягніце на далоні кавалачак калготак у верхняй частцы, каб можна было ўважліва разгледзець пояс і швы. Лепш набываць калготкі з плоскім швом, бо ён не толькі нябачны пад аблягаючым адзеннем, але яшчэ і прасторачаны са знешняга і вонкавага боку. Гэта забяспечвае камфортнае прыляганне да цела і выключнае ўтварэнне «стрэлак» ад шва.

Мікрафібра ў спалучэнні з лайкрай дае ўвогуле суперэфект — калготкі робіцца аksamітна-шокувация і вельмі прыемнай навобмак. Акрамя таго, мікрафібра дазваляе скуры «дыхаць». З мікрафібры вельмі часта робяць калекцыі зімовых калготак, якія па

ПАСТАНОўКА НА ўЛІК ДУЎО — ПРА РАНЕЙШЫ ЦАНЕ

МНС Беларусі не плануе павышаць цэны за пастаноўку на ўлік транспартных сродкаў, паведаміў намеснік начальніка ўпраўлення Дзяржаўна-інспекцый МНС Беларусі Ігар Ванціч. У адпаведнасці з існуючымі правіламі гэтыя расцэнкі заснаваны з разліку дзвюх базавых велічынь.

Кар. БЕЛТА.

НА ЛЮБЫ ГУСТ

Сёлетя кандытары распрацавалі каля 50 разнавіднасцяў навагодніх падарункавых набораў. Аб гэтым паведаміла начальнік аддзела па гандлі бакалейнымі таварамі Галоўнага ўпраўлення спажывецкага рынку Мінгарвыканкома Людміла Гаўрош. Асноўныя вытворцы салодкасцяў пачалі паступаць у магазіны наборы яшчэ ў кастрычніку. Паступіла больш як 130 тысяч падарункаў. Падарункі разлічаны на любы густ і кашалек: іх вага ад 300 грамаў да 2,5 кілаграма, а цана — ад 4200 рублёў да 95 тысяч.

Віктарыя РАМАНОВА, «Мінск—Навіны»

сваіх уласцівасцяў і целахоўных якасцяў не саступаюць дарагім шарсыяным ці баваўняным калготкам. Што датычыць калготак з медыцынскім эфектам (процыварыкозных і прафілактычных, якія стымуюць цыркуляцыю ў нагах крыві), то іх лічэбнае прызначэнне павінна ўказвацца на ўпакоўцы.

А вось яшчэ два моманты, на якія мы раілі б пакупніцам звяртаць увагу. Правярце, ці ёсць у калготках ластавіца. Калготкі, у якіх гэты элемент адсутнічае, не могуць доўга вам служыць. Прычым у якасных вырабах ластавіца робіцца з дабаўленнем баваўны. Яе правіла, на малюнку ўпакоўкі заштрыхоўваюцца тры часткі калготак (насок, пята, ластавіца ці шорты), якія замарцаваныя. Гэта самяя «слабая» пры нашэйшых месцах, якія рвуцца часцей за ўсё. Але калі вытворца дадаткова іх замарцавае, тэрмін эксплуатацыі калготак істотна павялічваецца.

Калготкі трэба выбіраць у строгай адпаведнасці са сваім ростам і аб'ёмам клюбцоў, інакш нават якасны выраб можа выйсці са строю ў першы ж дзень. Да таго ж у розных краінах параметры памераў калготак могуць адрознівацца, таму кожны раз пры ахвяджэнні лепш пакупкі варта разглядаць табліцу памераў росту і ахопу клюбцоў і супастаўляць яе са сваімі. Згодна з правіламі добрага густу дапускаецца адрозненне паміж колерам сукенкі і калготак усюго на адзін тон. А вось калготкі, адценне якіх набліжана да колеры скуры, можна насаць абсалютна пад любы касцюм.

Надзея НІКАЛАЕВА.

«Гарызонт» распрацоўвае LCD-тэлевізары новага пакалення

Спецыялісты прыватнага навукова-даследчага ўнітарнага прадпрыемства «Інстытут лічбавога тэлебачання «Гарызонт» (ПНДУП «ІІТ «Гарызонт») распрацоўвае LCD-тэлевізары новага пакалення, паведамілі ў аддзеле альтэрнатыўнай тэхнікі прадпрыемства.

У мадэльны рад навінак увойдуць тэлевізары з дыяганалямі 26 і 32 дзюймаў. Іх тэхнічныя характарыстыкі маюць шэраг пераваг перад распрацаванымі раней мадэлямі. Палепшанай будзе якасць адлюстравання і функцыя. Новыя LCD-тэлевізары будуць выпускацца з прымяненнем шматфункцыянальных працэсараў і ўдасканаленым праграмным забяспечэннем.

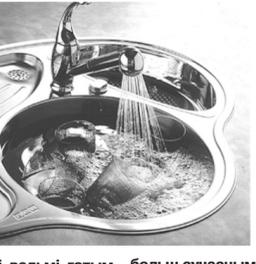
LCD-тэлевізары становяцца ўсё больш папулярнымі сярод пакупнікоў. Яны характарызаюцца высокім паказчыкам кантрастнасці — адлюстраванне застаецца выразным і дакладным ва ўмовах як сонечнага, так і штучнага святла. Пры перадачы адлюстравання экран такіх тэлевізароў не мігае, што менш негатыўна ўплывае на зрок спажываўца. У перспектыве «Гарызонт» плануе пашыршаць мадэльную лінейку вадкаршыталічных тэлевізароў і нарошчваць аб'ём вытворчасці гэтай віды тэхнікі.

Інстытут лічбавога тэлебачання «Гарызонт» аб'явіў таксама адкрыты конкурс на закупку абсталявання для распрацоўкі новых мадэляў тэлевізійнай тэхнікі. Прадпрыемства плануе набыць праграмае забяспечэнне для распрацоўкі апаратуры з выкарыстаннем лагічных інтэгральных схем, абсталяванне для стварэння праграмага забеспячэння тэлевізароў на аснове вадкіх крышталюў, а таксама лічбавы асцэнаграф. Пераможца конкурсу вызначыцца ў пачатку наступнага года.

Вольга БЯЛЯЎСКАЯ, БЕЛТА.

ВЫБІРАЕМ МЫЙКУ НЕ ДЛЯ КУХНІ, А ДЛЯ СЯБЕ

Наш даўні чыгач мінчанін-пенсіянер Пётр Андрэвіч Навуменкаў дзямі зноў (як чалавек, што многае па гаспадарцы робіць уласнымі рукамі, ён часам цікавіцца тымі ці іншымі матэрыяламі) патэлефанаваў у рэдакцыю. Пры выбары новай кухоннай мыйкі ўзнікла пэўная праблема: гандаль прапановаў толькі адзіную мадэль з яшчэ «савецкімі» памерамі, якія ніяк «не хацелі» супадаць з новымі пампненніямі гаспадароў. Адзначым, што гаворка ішла выключна пра чыгунныя мыйкі. Памятаеце такія? Многія і зараз імі карыстаюцца і вельмі гэтым задаволены. Сам дзесяць гадоў на здымнай кварце пражыў з аналагічнай. Самым галоўным недахопам такой мыйкі, бадай, было тое, што з цягам часу слой белай керамікі, які наносіцца на чыгун, моцна жаўцеў, па ім ішлі трэшчыны. Раз-

м больш сучасным матэрыялам, формам саміх мыек, нічога асабістага не меў супраць навінак. Таму сёння, фактычна з падказкі чыгача, мы абралі тэмай «Карыснай парады» рэкамэндацыю па выбары аднаго з галоўных элементаў на кухні — сучаснай мыйкі.

УПАКОўКА. ЯНА Ж — ЛЯКАЛА ПРЫ ўСТАНОўКІ

Нахонт галоўнага элемента — гэта не для «чырвонага слоўца». Прыгадзіце, менавіта вакол мыйкі найперш віруе жыццё на кухні. Вады набраць, посуд памыць або садына з гароднінай, рукі спаласнуць, размарозіць нешта з маразільнай камеры... Таму выбару мыйкі трэба надаць належную увагу. Пры гэтым улічваць, што на асабілівасці канструкцыі мыйкі (колькасць час, наяўнасць і размяшчэнне «крыла», месцазнаходжанне змывальніка і інш.) аказваюць уплыў памер самой мыйкі і асабілівасці размяшчэння ў памяшканні кухоннай мэблі, а таксама магчымая колькасць яе патэнцыяльных карыстальнікаў, а вое на яе матэрыял, знешні выгляд, розныя «навароты» — толькі ўпадбаіны вамі стыль і таўшчыня партаманета.

Найперш трэба заўважыць, што паводле спосабу ўстаноўкі мыйкі бываюць накладнымі і ўразнымі. Першыя прызначаны для ўстаноўкі замест сталёных на асобна стаячых ніжняй кухоннай шафы. Варыянт у нахонт кватэрах, скажам шчыра, далёка не самы распаўсюджаны. Найбольш папулярны від устаноўкі — калі мыйка ўстаўляецца ў спецыяльны выраз у адной сучальнай для ўсяго кухоннага гарнітура сталёнай. У большасці выпадкаў апошня выраблена з ламаванай ДСП, та-

му прасачыць, каб перад устаноўкай мыйкі край выраза быў у мэтах абароны ад вільгаці старанна апрацаваны герметыкам. Дарчы, кардонная ўпакоўка некаторых мадэляў мыек з'яўляецца лякалам-формай, якая дазваляе правільна пазначыць месца будучага выраза (пазначаны ўсе патрэбныя памеры). Па краях працэрчанай на сталёных формы дрыльём робяць некалькі дырак (галоўнае, каб іх край не выходзіў за саму лінію), потым бяруць у рукі электралабік. Такім чынам, спыняемся больш падрабязна менавіта на ўразных кухонных мыйках.

З АДНІМ ЧАШІ І НА АДНІМ «КРЫЛЕ»?

Калі гаварыць пра форму, дык існуе некалькі асноўных тыпаў мыек. Самая прстая і кампактная — адначашавая. Яна можа быць як прамавугольнай, так і круглай (бываюць і іншыя варыянты). Адначашавыя мыйкі з'яўляюцца лідарамі, асабіла для невялікіх памерах кухні, паколькі найбольш эканамна выкарыстоўвае адпаведнае пад іх месца.

Могуць быць мыйкі з дзвюма або трыма чашамі, якія размяшчаюцца або ў адну лінію, або пад вуглом у 45 градусаў адносна адна другой. Паўтарачная мыйка мае дзве чашы розных памераў: асноўную — для мыцця посуду, дадатковую — для мыцця садвані, размарожвання прадуктаў і г.д. Яна

падходзіць для невялікіх кухняў, калі не хапае месца для ўстаноўкі мыйкі з дзвюма чашамі.

Вуглавая выкарыстоўваецца пры вуглавой канфігурацыі кухоннай мэблі. Звычайна мае дзве чашы, размяшчаныя або ў адну лінію, або пад вуглом у 45 градусаў.

Мыйка можа быць з «крылом», якое з'яўляецца працягам рабочага стала, а можа — без. «Крыло» можа быць з аднаго боку або з двух. На яго можна ставіць як мыццё посуду, класіс садвані (вада будзе сцякаць у мыйку, ад пададання на сталёную абароніць спецыяльныя борцік), так і гарачыя каструлі з піты, асабіла калі яна размешчана побач.

На мой погляд, калі дазваляе месца, лепш адаць перавагу самай шматфункцыянальнай мыйцы — з дзвюма чашамі і мінімум з адным «крылом». Дарчы, для саміх чашаў могуць быць прадугледжаныя для зліўных адтулінаў, так і спецыяльны фіксатары (тады ў чашу можна набіраць ваду). За дадатковую плату можна набыць для іх спецыяльныя асобныя паддонны, або паддонны-друшлікі. Самі чашы могуць быць абсталяваны яшчэ і дадатковымі адтулінамі для папярэджання пераліву вады.

«НЕРЖАВЕЙКА» НЕ ТАКАЯ ўЖО І ШУМНАЯ

Самы распаўсюджаны і практычны матэрыял для кухонных мы-

позар народныя ўмельцы «адбываюць» такую мыйку кіслатой, аднак бяспячэнне гэты працэдуры паўтарачна быць нельга, і праз пэўны час чыгунны выраб «прасіўся» або на звалку, або некуды на дачу — для часовага выкарыстання летам на двары. Але Пётру Андрэвічу падабалася менавіта такая — звыкла знаямая мыйка. Адзінае, як ужо гаварылася, не задавальнялі яе стандартныя памеры. Не, чыгач зусім не скардзіўся, пагаджаўся, што цяпер многія (калі не большасць) аздаюць перавагу

пандходзіць для невялікіх кухняў, калі не хапае месца для ўстаноўкі мыйкі з дзвюма чашамі.

Вуглавая выкарыстоўваецца пры вуглавой канфігурацыі кухоннай мэблі. Звычайна мае дзве чашы, размяшчаныя або ў адну лінію, або пад вуглом у 45 градусаў.

Мыйка можа быць з «крылом», якое з'яўляецца працягам рабочага стала, а можа — без. «Крыло» можа быць з аднаго боку або з двух. На яго можна ставіць як мыццё посуду, класіс садвані (вада будзе сцякаць у мыйку, ад пададання на сталёную абароніць спецыяльныя борцік), так і гарачыя каструлі з піты, асабіла калі яна размешчана побач.

На мой погляд, калі дазваляе месца, лепш адаць перавагу самай шматфункцыянальнай мыйцы — з дзвюма чашамі і мінімум з адным «крылом». Дарчы, для саміх чашаў могуць быць прадугледжаныя для зліўных адтулінаў, так і спецыяльны фіксатары (тады ў чашу можна набіраць ваду). За дадатковую плату можна набыць для іх спецыяльныя асобныя паддонны, або паддонны-друшлікі. Самі чашы могуць быць абсталяваны яшчэ і дадатковымі адтулінамі для папярэджання пераліву вады.

«НЕРЖАВЕЙКА» НЕ ТАКАЯ ўЖО І ШУМНАЯ

Самы распаўсюджаны і практычны матэрыял для кухонных мы-

ек цяпер — «нержавейка», нержавеіная сталь, легіраваная нікелем і хромам. Такія вырабы лёгка мыюцца, з цягам часу не мяняюць свой знешні выгляд, вытрымліваюць высокія тэмпературы. Некаторых спыняе тое, што, маўляў, надта ўжо шумяць, калі ўключыць кран, ад струменю вады. Прадаўцы звычайна заспакояюць такіх пакупнікоў тым, што пад ракавінай можна ўстанавіць спецыяльную мяккую пракладку, яна выдальці шум. Магчыма, у вельмі дарагіх мадэляў такіх прыкладкі і бываюць; што да сярэдняга цэнавага дыяпазону, дык іх змяняюць знізу невялікія гумавыя «налікі». Шум яны, безумоўна, прыглушаюць, аднак поўнай цішыні не будзе. Але да ўсяго можна на прывычачаіца, не надта яможна там праблема.

Унутраная паверхня мыйкі з «нержавеіка» можа быць лостэркава-гладкай або рыфленай. Існуе думка, што пры першым варыянце даглядаць кухонную «памочніцу» лягчэй і прасцей. Насамрэч пры выкарыстанні сучасных сродкаў бытавой мыйкі гэта не праблема ўвогуле, «унутранасці» ролі не адгрываюць. Структурная ўнутраная паверхня мыйкі можа дапамагчы сваёму магчымым драпіні, якія з цягам часу могуць утварыцца пасля падзення з невялікай вышыні сталовых металічных прыбораў.

У залежнасці ад тэхналогіі вырабу сталёных мыйкі могуць быць штампаванымі або зварнымі. Першыя, зразумела, вырабляюцца з сучальнага ліста ў іх адсутнічаюць швы. За кошт прастага вырабу і каштоўнасці такіх мыйкі менш. Часам прадаўцы кажуць, што таўшчыня сценкаў у штампаваных вырабах можа быць неадназначна, ды і глыбіня чашы аб'ёмнава 15 сантыметрамі. А ў спецыяльных фіксатары (тады ў чашу можна набіраць ваду). За дадатковую плату можна набыць для іх спецыяльныя асобныя паддонны, або паддонны-друшлікі. Самі чашы могуць быць абсталяваны яшчэ і дадатковымі адтулінамі для папярэджання пераліву вады.

«НЕРЖАВЕЙКА» НЕ ТАКАЯ ўЖО І ШУМНАЯ

Самы распаўсюджаны і практычны матэрыял для кухонных мы-

позар народныя ўмельцы «адбываюць» такую мыйку кіслатой, аднак бяспячэнне гэты працэдуры паўтарачна быць нельга, і праз пэўны час чыгунны выраб «прасіўся» або на звалку, або некуды на дачу — для часовага выкарыстання летам на двары. Але Пётру Андрэвічу падабалася менавіта такая — звыкла знаямая мыйка. Адзінае, як ужо гаварылася, не задавальнялі яе стандартныя памеры. Не, чыгач зусім не скардзіўся, пагаджаўся, што цяпер многія (калі не большасць) аздаюць перавагу

гае залежыць і ад вышыні крана. Нават пры невясокім, паверце, можна смела паставіць вялікую каструлю, а калі так трэба, то вазмьміце і больш высокі — будзеце ставіць і вядро. Дарчы, калі ў вас у мыйцы дзве або тры чашы, пажадана браць кран, які можна будзе варочаць у бок кожнай з іх.

НЕ МЫЙКА, А «ПУЛЬТ» КІРАВАННЯ

Некалькі гадоў таму на ўнутраным рынку з'явіліся і кампанізныя мыйкі, вырабленыя з напугільна-ка (гранітная крошка, кварцавы пясок) і палімернага «связваюча». За кошт або прыроднага колеру каменнай крошкі, або дабаўленага фарбавальнага кампанізныя мыйкі маюць самы розны колер і выглядаюць даволі арыгінальна. Яны лёгкія ў абыходжэнні, трывалыя, вельмі падходзяць для арыгінальных дызайнерскіх задум. Аднак, мдушу заўважым, масавага распаўсюджвання не атрымалі (многія мадэлі ў арыгінале ўвогуле ўбачыць цяжка — толькі ў каталогу) па прычыне свайго даравага вялікага кошту. 300—400 долараў для такога вырабу не лічыцца нечым звышнатуральным, таму ўзагалі мы пры такіх мыйкі мімаходзь — для «агульнага развіцця».

На наш погляд, пры выбары ўразной мыйкі (будзем лічыць — сталёнай, як самай масавай) трэба абавязкова ўлічваць наступныя моманты. Цяпер многія ўстаўляюць протачныя фільтры. Краны, які правіла, выводзяць на мыйку. Галоўнае, разлічыць, каб ён не «чп-ляюцца» за асноўны. На мыйку ж выводзяць і іншыя дадатковыя аксесуары. Напрыклад, пад самой мыйкай размяшчаюць цыліндрычны кантэйнер з мыйным сродкам для посуду, зверху ж — своеасабівае кнопка-кран. Націснуў і атрымаў дозу «Фары». Для аўтаматычнага кіравання заглукшай зліву ў адной з чашаў на паверхні мыйкі можна размяшчаць адпаведную ручка. Гэта толькі асноўныя з аксесуараў, праўда і самія, які падаецца, карысныя. Галоўнае, зрабіць правільны выбар і потым з задавальненнем карыстацца тымі або іншымі «наваротамі». Чаго я вам шчыра і жадаю.

Сяргей РАСОЛЬКА.

Наколькі эфектыўны інструмент Кніга заўваг і прапановаў?

Патлумачце, калі ласка, ці абавязаны спажывец тлумачыць прадаўцу, навошта яму Кніга заўваг і прапановаў? На маю просьбу даць мне Кнігу і ў магазіне, і ў ЖЭС, і ў паліклініцы заўсёды цікавіліся, які запіс я збіраюся тап пакінуць. А прадавец на рачывым рынку і ўвогуле адмовілася даць мне Кнігу, спасылаючыся на тое, што Кніга знаходзіцца ў гаспадары гандлёвага пункта, а яна ўсяго толькі наёмны работнік...

С.А. Кіслова, а. Мінск.

У Правілах ажыццяўлення рознічнага гандлю асобнымі відамі тавараў і грамадскага харчавання запісана, што прадавец абавязаны мець Кнігу заўваг і прапановаў. Кніга заўваг і прапановаў павінна прадаўца пакупніку па першым яго патрабаванні. Пры гэтым забараняецца патрабаваць ад пакупніка прадаўца дакументаў, якія сведчаць яго асобу, або тлумачыць прычыны, што выклікалі неабходнасць унесення ў Кнігу заўваг або прапановаў.

Больш падрабязна ўсе пытанні, якія датычацца Кнігі заўваг і прапановаў, прапісаны ў Дэкрэце Прэзідэнта Рэспублікі Беларусі «Аб удасканаленні работы з насельніцтвам». Так, згодна з дэкрэтам арганізацыя (упаўнаважаная асоба), адказная за вядзенне Кнігі, індывідуальны прадпрыемальнік абавязаны: весці Кнігу ў арганізацыі, яе адасобленых падраздзяленнях, размешчаных па-за месцам знаходжання арганізацыі, у індывідуальнага прадпрыемальніка, а таксама ў месцах рэалізацыі імі тавару, выканання работ ці аказання паслуг; прадаўца яшчэ па першым патрабаванні грамадзяніна, на працягу 15 дзён разглядаць выказаныя ў Кнізе заўвагі і прапановы, якія не патрабуюць дадатковага вывучэння і праверкі, і прымаць па іх меры; уносіць у Кнігу звесткі аб выніках разгляду заўваг і прапановаў грамадзян. Пры адсутнасці прозвішча грамадзяніна, даных аб яго месцы жыхарства і (або) работы пісьмовы адказ яму не накіроўваецца і адпаведна адзнака аб прычынах адмаўлення ў задавальненні заўвагі і (або) прапановы ўносіцца ў Кнігу. Пры неабходнасці правядзення спецыяльнай праверкі ці атрымання дадатковай інфармацыі кіраўнік арганізацыі (упаўнаважаная асоба), адказная за вядзенне Кнігі, індывідуальны прадпрыемальнік, у аднас прыступілі выказаныя ў Кнізе заўвагі і прапановы, мо-

гуць падоўжыць тэрмін разгляду звароту, але не больш чым на 15 дзён з адначасовым паведамленнем аб гэтым грамадзяніну.

Кіраўнік арганізацыі, індывідуальны прадпрыемальнік нсуць персанальную адказнасць за неналежную работу з заўвагамі і прапановамі грамадзян, выказанымі ў Кнізе.

У Інструкцыі аб парадку работы са зваротамі грамадзян, зацверджанай Міністэрствам аховы здароўя, дакладнага месца, дзе ў Міністэрстве ці ў лячэбных установах павінна захоўвацца Кніга заўваг і прапановаў, не вызначана. Але ў кожнай арганізацыі на відным месцы павінна змяшчацца адпаведная інфармацыя аб тым, дзе яе можна знайсці, і па першым патрабаванні Кніга павінна выдавацца пацыенту ў руку.

Трэба мець на ўвазе, што абавязковаму разгляду не падлягаюць выкладзеныя ў Кнізе заўвагі і прапановы па пытаннях, якія не датычацца дзейнасці арганізацыі ці індывідуальнага прадпрыемальніка, а таксама скарг і заявы, для якіх заканадаўствам устаноўлены іншы парадак накіравання і разгляду.

У Беларускім таварыстве абароны спажываўцоў падказалі, што ў тым выпадку, калі прадавец на рынку адмаўляецца выдаць пакупніку Кнігу заўваг і прапановаў, апошні можа звярнуцца ў адміністрацыю рынку, каб высветліць, дзе гаспадар гандлёвага пункта атрымліваў ліцэнзю, і затым звярнуцца з адпаведнай заявай у дадатковую інспекцыю таго раёна, дзе быў зарэгістраваны індывідуальны прадпрыемальнік або юрыдычная асоба (усе Кнігі рэгіструюцца ў падатковай інспекцыі). Дарчы, згодна з Правіламі гандлю на рынках Рэспублікі Беларусі прадаўцы абавязаны размяшчаць на кожным гандлёвым месцы шылтун з прадугледжанага заканадаўствам інфармацыяй аб прадаўцы: калі гэта юрыдычная асоба — трэба ўказваць найменне і месца знаходжання ўласніка гандлёвага пункта. А калі індывідуальны прадпрыемальнік, то яго прозвішча, імя, імя па бацьку, нумар пасведчання аб дзяржаўнай рэгістрацыі і найменне органа, які ажыццявіў дзяржаўную рэгістрацыю. Калі парушаецца і гэта норма, то на суб'екта прадпрыемальніцкай дзейнасці можа быць накладзена пакаранне.

«130» — БЯСПЛАТНЫ СЭРВІС ДЛЯ ўСІХ АБАНЕНТАў

Тэлефонны цэнтр абслугоўвання кліентаў «Белтэлекам», які раней маглі карыстацца толькі мінчане, з 3 снежня дзейнічае па ўсёй тэрыторыі Беларусі.

Як патлумачылі спецыялісты РУП «Белтэлекам», цяпер звязанца з апэратарам цэнтра і атрымаць вычарпальную інфармацыю аб паслугах кампаніі можна абсалютна з любога горада, набраўшы адзіны для ўсёй краіны бясплатны тэлефонны нумар «130». У тэлефонным цэнтры абслугоўвання кліентаў можна, напрыклад, даведацца пра характарыстыкі паслуг, якія прадастаўляе нацыянальны апэратар электрасвязі, магчымасці іх падключэння і тарыфы на іх, атрымаць інфармацыю аб адрасас і рэжыме работы пунктаў калектыўнага карыстання і сэрвісных цэнтраў «Белтэлекам», тэлефонныя нумары іншых даведчых службаў кампаніі, дзе і яе можна заключыць дагавор на ўстаноўку хатняга тэлефона ці замену нумара і гэтак далей. У выпадку, калі кліента цікавіць пытанні прыватнага характару, апэратар службы «130» параіць, па якім нумары можна звярнуцца для атрымання больш дэталёвай інфармацыі. Пры неабходнасці апэратар можа таксама адправіць кліенту інфармацыю аб тарыфах, якія той хоча мець пад рукой, факсам ці электроннай поштай. З пашырэннем тэрыторыі пакрыцця даведчых службаў тэлефонны цэнтр абслугоўвання кліентаў «Белтэлекам» пачае і рэжым працы. Цяпер тэлефанаваць на нумар «130» можна з панядзелка па пятніцу з 8.30 да 20.00

СКАНВОРД + СУДОКУ

Сканворд і судок з загадкамі і адказаў. Складзена Яўгена Ляхаў. Уключае сканворд з 100 пытанняў і адказаў, а таксама 9x9 і 4x4 судокі.

Аўтаадказчык Выхадны Абагравальнік. Аўтамабіль «АўтаВАЗ» з абагравальнікам «Webasto».

Аўтаграм СПАРТЫЙНАЯ «LADA KALINA». Аўтамабіль «Lada Kalina» з аўтаграм.

«ЗОРКІ» БЯСПЕЧНАЙ ВЕЛІЧЫНІ. Аўтамабіль «Lada Kalina» з аўтаграм.

Аўтакур'ёз МЯДЗВЕДЗЬ-УГОНШЧЫК. Аўтамабіль «Lada Kalina» з аўтаграм.

Свята «АБЦАСА» Днямі споўнілася 35 гадоў знакамітаму савецкаму міні-фургону «Іж-2715».

Сёння Месяц Апошняя квадра 1 снежня. Месяц у сузор'і Скарпіёна. Імяніны: Пр. Аляксандра, Аляксея, Максіма, Міхаіла, Паўла, Праксэя, Пятра, Уладзіміра, Фёдара, К. Хрысціны, Генрыха.

Надвор'е на заўтра. Геамагнітныя узрушэнні. Дзесяць дати. Цытата дня.

Крынічка «Цякла тут з лесу невялічка Травай заросшая крынічка».

Беражыце сад Абязваочы дрэвы, не забывайце, што руберойд і толькі насытаны смалістым рэчывам і пры судакрананні з тонкай карой могуць нанесці пашкоджанні.

У снежні адкрытае вуша — летам гарача і суха Менавіта так сведчыць народная мудрасць. А вось тое, што снежань — самы пахмурны месяц у годзе, дык гэта заўважае кожны.

Кветкі і музыка Расліны розных знакаў задзяка, якія растуць у доме, рэагуюць на гукі музыкі па-рознаму.

Бул'ба, якую не любіць каларадскі жук У сярэдзіне лета вы назіралі за раслінамі ў вашым агародзе і заўважалі, відаць, што каларадскі жук аддае перавагу адным кустам бул'бы і ігнаруе іншыя, хоць яны могуць быць аднаго і таго ж гатунку.

Вуліца РАСКРЫВАЕ ТАЙНЫ У ходзе археалагічных раскопак на вуліцы Кірыла і Мяфодзія знойдзена 17 унікальных прадметаў.

Хлорныя ўгнаенні «Якія калійныя ўгнаенні можна выкарыстоўваць на агародзе і ці варта адмаўляцца ад прымянення ўгнаенняў, якія змяшчаюць хлор?»

Як прадказаць навор'е на заўтра Пейні спяваюць вечарам — да перамены надвор'я. Пейні заспяваюць раніцай — пацяплее.

Местное самоуправление Чырвоная змена. Для індывідуальных падпісчыкаў 63850. Для ветэранаў вав і пенсіянераў 63145.

Сардэчна вшчымае дарогага і люблага чалавеча Барыса Пятровіча Латушкіна з в. Саргевічы Пастаўскага раёна з 60-годдзем.

Местное самоуправление Чырвоная змена. Для індывідуальных падпісчыкаў 63850. Для ветэранаў вав і пенсіянераў 63145.